

A. 56.

Eisen. M. 7.
Hien rister...

Hiin köster

ja

Saare kirikuherra

ja

kahksha muud juhtumiste järele üles kirjutatud lugu.

Kirjutanud

M. J. Eisen.

Rakweres, 1893.

P. Erna raamatu kaupluse kulusi trükitud.

56. I. 2083.

Siin köster

ja

Saare kirikuhera

ja

kahaksa muud juhtumiste järele üles kirjutatud lugu.

Kirjutanud

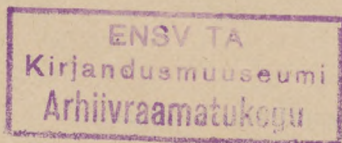
M. J. Eisen.

Rakweres, 1893.

P. Erna raamatu kaupluse kulusa trükitud.

Дозволено Цензурою. Дерптъ, 21 Сентября 1892 г.

Печатано въ типографіи Г. Куза въ г. Везенбергъ 1893 г.

Hiiu köster ja Saare kirikuherra.

Ei joo meil lugijad ka wiina,
Sest wiin ju saadaks põrgu piina,
Nad joowad elu tilkasi:
Pool toopi päemas — palsami.
Nus Saulik.

Minema aasta käisin Kollil wana wara korjamas. Kollil eit kõneles mulle mitu wana juttu. Oli mull tööd küllalt neid paberisse pista. Wiimaks fippus eidel wäsimus peale. Kollil taat nägi seda. Kohe rutatas eidele appi.

„Wanu jutte ja laulusid ma ei oska,“ ütles Kollil taat mulle, „aga kui soowite, kõnelen teile uue jutu. Sa selle kohta wõin tõendada, et lugu tõesti nii on sündinud.“

„Minugi poolest!“ wastasin wiina. „Ei saada wanu jutte, siis piab uutega leppima. Koh alusta siis, Kollil taat.“

„Ega te veel Hiiu köstri ja Saare kirikuherra lugu ei tunne?“ päris Kollil taat.

„Mis mehed need on?“ küüsin mina.

„No jah, armasin küll, et te nende lugu ei tunne,“ kostis Kollil taat rõõmsalt. Küll teile kohe jutustan. Kuulge siis!

See oli ühel talisel õhtul, kui õues korraga walju koera haukumist kuulsime. Ütlefin poisile San-

jule: „Hans, mine õue vaatama, kes sealt tuleb. Enne kui Hans weel õue peasis, tehti tua uks lahti ja sisse astus habenik isanda moodi mees, ilma „tere õhtut“ ütlemata. Kohe pööras mõeras ennast Hansu poole ja ütles: No mine, mine õue ja too kirikuherra tupp!“

„Mis kirikuherra?“ küsis Hans suuri filmi tehes.

„Saare kirikuherra?“ kostis mõeras. „Aga ära lobise, mine parem ruttu kirikuherrat sisse tooma!“

Hans tahtis weel küsida, aga juba lükkas mõeras ta uksest wälja üteldes: „Mine aga peale!“

Ma ei uskunud oma kõrwu. Ülepea ei saanud ma asjast õiget aru: Hans pidi Saare kiriku herra tupp tooma. Enne weel kui otsust jõudsin pärida, pööris mõeras ennast minu poole ja küsis: „Sina küll wist siit maha peremees oled?“

„Küllap wist. Aga kes te siis olete?“ pärisin ma.

„Mina? Hiiu kõster olen ma. Saare kirikuherraga tulime teile mõeraks!“ wastas mõeras.

„Saare kirikuherraga?“ küsisin ma imestledes. „Aga ma ei tunne ju Hiiu kõstrit ega Saare kirikuherrat.“

„Pole wiga! Küll saad pea tunda!“ wastas mõeras.

Hiiu kõstri ette kuulutus pidi liig pea täide minema. Sellisamal filmapilgul awati tua uks. Poiss Hans astus sisse. Mina waatan: keegi Hansu kufil. Mõtlen, et see meie Tuku. Hiiuan waljuste: „Sina, kelm, ruttu Hansu kufilt maha!“

Baewalt sain selle sõna suust, kui Hiiu kõster

mulle küünarnukuga mööda külge mufkas ja ütles:
„Sõge, kas sa ei näe, et see Saare kirikuherra on!”

Nüüd alles waatasin wäha paremini ja nägin, et sell, feda ma Hansu kufil oma Zukuts pidasin, juur pruunikas habe oli.

„Mis kirikuherra see on, kes inimeste seljas ratsa sõidab?” küsisin tasa Hiin kõstrilt.

„Ara lobise nii palju!” lähwas mulle Hiin kõster wasta. „Mine parem, anna kirikuherrale tooli!”

Ei aidanud muud kui ruttasin kirikuherrale tooli andma. Hans pani kirikuherra koha tooli peale istuma. Nüüd alles nägin ma, et Saare kirikuherral sugugi jalgu ei olnud. Sestap ta siis ka Hansu kufil sõitis.

Muidu näitas terwe lugu aga mulle nagu mõistatus. Siiski juba hafas seletus tulema.

Kui Saare kirikuherra kindlalt toolil istus, alustas ta juttu. „Te teate juba kes ma olen? Ma olen heaks arwanud teile Hiin kõstriga wõeraks tulla!” ütles Saare kirikuherra pikalt, walju, selge häälega nagu kirikuherra.

Ma nikutasin wäha pead, ilma et oleksin teadnud, mis niisuguse jutu peale kosta.

Perenaene oli kõrwalt kuulnud, missugused wõerad neil öömajale tulnud. Kirikuherra ja kõster, kui ka Hiinust ja Saarest, tegiwad oma nimelega perenaesel nagu tule taha. Pani ruttu panni tulele ja hafas fia kintsu praadima. Lõdruku kaskis mune latki lüia, et munakoofi teha.

„Noh, feda ma näen, mõistlik naene sa oled!”

ütles Saare kirikuherra perenaese toimetamist nähes. „Ja meie kõhud ongi nii tühjad, et sio kas nõoriga finni!“

„Kust kaugelt saaksid tulewad ja kuhu saaksid lähemad?“ julgesin ma wiimaks küsida.

„Kust me tuleme? sõnus mõeras. „Rõdumaalt tuleme ja ära kadunud poegade juure läheme neile hinge õnnistust kuulutama. Teilegi tahame jutlust ütelda, kui seda armastate!“

„Kes elu sõna ära põlgab!“ ütlesin mina.

„Meie poolt rahwas on kõik kanged palwemehed!“ julges perenaine omalt poolt juurde lisada.

„Seda parem!“ ütles Saare kirikuherra. „Siis tahan teile jutluse pidada, kelle sarnast te veel pole kuulnud!“

Minu efsialgne umbusaldus mõeraste wasta hakkas kaduma, kui Saare kirikuherra nii wägewalt jutlusest kuulsin rääkimat. Seal küsis aga Hiiu kõster korraga: „Peremees, kas sull wiina kodu on?“

Mis see tähendas? „Tahtsinwad Saare kirikuherra ja Hiiu kõster meil purjutama hakata? Mina wiina ise sugugi ei pruugi ega salli ka kui teised seda joowad.“

Hiiu kõster mõistis wist minu mõtteid ära ja lisas sellepärast warsti küsimisele juurde: „Arge pange imeks, kui wiina küsin. Meil läheb wiina rohukst tarmis. Kirikuherra jalad, näed, on ju haiged.“

„Rahju, et anda ei mõi!“ kostsin mina. „Mina wiina ei pruugi!“

„Aga mull on pudel piiritust aidas!“ rääkis perenaene korraga wahela. „Meie lehm lonkas sügise;

mind kästi jalga piiritusega hõeruda, siis ostsin pudeli piiritust. See on suuremalt jäolt järel. Seda tahan teile tuua!"

"Jah jah, näete jo mõistab isegi, et piiritus haigele jalale rohuks on. Lõesti, palju tulu tuleb temast!" kostis Saare kirikuherra omalt poolt.

"Aga teil pole ju jalgu olemas!" tähendasin mina omalt poolt Saare kirikuherrale. Mida seal enam hõeruda!"

"Keie tüüfid on ometi ja neid läheb tarvis hõeruda!" sõnus Hiiu kõster seffa.

"Ega te ju ei tea, kudas ma jalust ilma jäin", ütles Saare kirikuherra walele. "Kuulge ma jutustan".

"Pärnu rahwas teadsiwad, et mina hästi jutlust pian; palusiwad mind Pärnu enestele jutlustama. Kui inimestele ewangeliumi wõin kuulutada, siis olen walmis kas ka maailma otsa minema. Kohe wõtsin nõuiks Pärnu sõita. Ei hoolinud sellest et taline aeg oli ja pakkane õues hirmsalt paukus. Istusin saani ja hakasin Kuvesaarest otsekõhe üle mere Pärnu sõitma. Aga näe, pakane pani mu pea kopsu lööma. Pikal teel polnud ei kõrtsti ega talu, kuhu wõisin sojutama minna. Lugu lõpes sellega, et külm minu jalad ja sõrmed ära wõttis."

Seda üteldes näitas Saare kirikuherra oma käsi. Müüd alles panin tähele, et tall mõnda sõrme puudus.

"Pärnus ei teadnud tohter muud paremat nõuu kui minu jalgi ja sõrmi otsast ära saagida. Sest saadik ma niisuguue olengi. Aga jutluse pidamist ma ei jätanud. Waewalt pääsin tohtri käest, kui Pärnu-

lastele jutlustama hakkasin. Nutšivad mehed ja naised, nutšivad poisid ja tüdrukud. Nii vägewaste lõikas mu sõna!"

Saare kirikuherra juttu kuuldes hakkasin ma kirikuherrad nagu mõneks taewa pasunaks pidama. Kudas rõõmustas mu süda, et Saare kirikuherra meilegi lubas jutlust ütelda.

Seni tõi perenaene piirituse pudeli sisse ja Hiiu köster hakkas nüüd hoolega jalgu hõeruma. Mina läksin Hansuga wälja waatama, kudas lugu Saare kirikuherra hobusega oli. Kui jälle tüki aja pärast tuppaga tagasi tulime, puudus wiimne tilkki piirituse pudeli põhjast.

"Oh kui hea wiin ja piiritus minu jalgadele on!" ütles minu mõtteid nähes Saare kirikuherra. "Kui neid wiinaga hõerutakse, tuleb neile nagu uus wõim sisse. Paraku läheb hõerumiseks palju piiritust tarwis. Pudel korraka üsna tühi asi!"

"Jah jah, kirikuherra ihu imeb hirmus palju wiina sisse!" tõendas Hiiu köster omaltki poolt. "Aga selle eest wõtab see ka kõik walu ära."

Ei aidanud, pidin uskuma, sest Saare kirikuherra ja Hiiu köster tõendasivad ju mõlemad sedasama. Wõiistatuseks jäi see minule füiski, kudas hõerumiseks nii palju wiina wõis tarwis minna.

Seni kandis perenaene kõikugu rooga lauale ja palus ausaid saksu sööma. Saksad ei lastnud seda enestele laks korda ütelda. Istusivad lauda ja hakkasid roale pihhta andma, ilma et aega oleks olnud palwet pidada. Ja wiist tühi kõht neid dieti waewas.

Me pererahwas jäime auupakkisult pealt waa-
tama, kui saksad sõiwad. Mina katsusin seni imelikude
wõderaste käest nende lugu paremini wälja pärida.

„Kuhu siis saksad dieti reisiwad?“ küsisin ma
uuesti.

„Ma olen juba õelnud“, wastas Saare kiriku-
herra, „et me igale poole läheme, kus armu õpetusest
jutlust wõime pidada. Seepärast siiaagi tulime.“

„Kas teil aga siis nii palju aega on maad
mööda ümber rännata?“ pärisin ma uuesti. „Kas
kogudus teid koju ei igatse?“

„Minu kogudus on terve rahwas,“ wastas Saare
kirikuherra uhkelt. „Mina ei ole kellegi kiriku peale
laulatud. Sest ei saaks küll, et ainult ühes kogudu-
ses tööd teeksin. Ma rändan maad mööda ümber ja
tahan terwet rahwast õndsaks teha!“

„Aga kudas Hiio kõstril aega on teiega ühes
rännata?“ pärisin ma edasi. Ja ennast kõstri poole
pöördes küsisin: „Kas kõstri saks Keinast on? Olen
kuulnud, et kõige tähtsamad mehed Keinas elada!“

„Minul on niisamasugused arwamised ameti kohta
nagu Saare kirikuherral“, kostis Hiio kõster. „Miks
piatšin ainult ühe koha peal hallitama. Paremini maad
mööda rännata ja rahwast õpetada. Sellepärast heit-
singi Saare kirikuherra teenistusesse, et temaga ühes
koos igal pool rahwast taewa poole juhutada. See
meeldib mu südamele palju rohkem kui näituseks
Keinas istumine! Keina kõstriks ei hakka ma iialgi.“

Nüüd teadsin Hiio kõstri ja Saare kirikuherra
lood ära. Tätsin neid edasi sööma ja läksin kambrisse

asju talitama. Minu järele tulivad pererahwaski tuast wälja.

Rambriis fargas Tufu minu põlwe peale ja ütles: „Kas tead, taat, mina nägin!”

„Mis sa siis nägid?” küsisin mina.

„Wõerad jõiwad wiina pudeli tühjaks!” kostis Tufu.

„Ära tühja räägi, rumal laps,” ütlesin ma.

„Ei võerad wiina joonud, wiin hõeruti mõera ihusse.”

Tufu jäi wait.

Mina rääkisin perenaesega üht ja teist, kui korraga tasakesti teisest tuast kuulsin: „Kurad, niisugune mehine kõhu täis!” Meie Hansule tuli mõne korra kurad keele peale, aga see ei olnud Hansu ääl. Aga kas siis Hiin kõster wõi Saare kirikuherra kuradid hüüdiswad? Keegi ometi hüüdis! Ma mõtlesin ja mõtlesin, aga asjast õiget aru ei saanud.

Lätsin tuppa tagasi. Kõster ja kirikuherra olid juba jõonud ja käskiswad enestele aset muretseada, nad olla wäsinud ja tahta puhata.

„Homme, kui puhanud oleme, hakame teile lugemist pidama! ütles kirikuherra woodisse heites.

Teisel hommikul oli Hiin kõster wara juba platsis. Kuulas kõige pealt, kui kangel kõrts olla, sest Saare kirikuherra jalad nõuda päewas kõige wähe- malt faks korda hoolsat hõerumist. Siis lubas küla- rahwast jutlusele kutsuda minna. Pärast lõunat tahtsiwad mehed meil lugemist hakata pidama.

Röster läks. Wiimaks tõusis ka kirikuherra üles. Rõneles neile mõnda lugu, kudas ta oma jutlustega inimesi patu unest häratanud ja kudas inimesed talle selle eest rublasid tänu täheks kinkinud. Kuula pealt ja inimestle!

Natukese aja pärast hakasivad naabrid juba meile tuleme kuulama, kudas lugu Saare kirikuherraga. Röster käinud neil teada andmas, et täna Rõõlil snurt lugemist peetakse. Saare kirikuherra kuulutas kõigile oma suuga, et täna pärast lõunat tõesti suur lugemine algab.

Pärast lõunat alles tuli Siio köster tagasi, tasud pudelisi täis. Nähti siin olemat küll rummi ja konjaki, küll piiritust ja karjajaaku. Ta kohe algas kirikuherra jalgade hõerumine. Minu meelest näitas, nagu oleks kirikuherra tõbi kõstrisegi hakanud, sest temagi ei seisnud üsna kindlasti enam jalul, aga mist ma ei siin.

Ma pidin asju toimetama ega näinud sellepärast hõerumist. Teistel meie rahwal ei olnud ka aega tuas istuda. Ma ei tea, kust see tuli, aga lugu oli nii, et hõerumine täna hopis lühikese aja kestis. Mist tegi seda lugemise ettemalmistus.

Tuba hakkas rahvast tulema. Pea oli tuba puu püsti inimesi täis. Müüd algas meestel töö. Siin köster pani wiled hüüdma. Laulis nagu tõrre põhjast wägewa äälega, et seinad mürafiwad wasta.

Laulu lõpu järele algas Saare kirikuherra oma jutlust. „Tuld ja tõrwa kõikide kaela, kes ei usu!“ hüüdis ta rusikaga wasta lauda lüües. Ma olin kaks

küünalt kirikuherra ette laua peale põlema pannud. Kirikuherra löök põrutas teist lühtrit nii, et see laua pealt põrandale lendas. Aga ei Saare kirikuherra sellest hoolinud. Lastis lühtri maast wõtta, põlema panna ja rääkis ise edasi. Tõesti, niisugust jutlust pörgust ei ole meie pool veel keegi kuulnud, kui Saare kirikuherra pidas. Seda tuld ja tõrma ja weewlit, mis sealt kõikile wasta filmi sadas. Arusaamiseks põrutas Saare kirikuherra õige tihti rustika wasta lauda. Kartsin ju, et mu laua ära lõhub. Laud jäi õnneks ometi termeks. Selle eest ei näinud ma aga ainustki naist, kes wägema jutluse ajal ei oleks nutnud. Ka mõni mees pühkis filmi. See jutlus jääb kauaks ajaks meelde.

Viimaks lõpes jutlus pörgust. Köster pani jälle torud hääldma. Siis aga näitas Saare kirikuherra käega ja köster wakis.

„Kuulge nüüd, mis mul teile ütelda!“ hüüdis Saare kirikuherra. „Me rändame siit Setu maale ewangeliumi kuulutama. Te teate ometi, et Setu maal praegu suur nälg on. Inimesi sureb nagu kärbsed. Setukestel puudub raha leiba osta. Ristiinimene piab ristiinimesi aitama. Me tahame neile abi wiia. Meil aga ei ole kirikumõisad ega kirikuwalda. Olame ise teiste armust. Seepärast piate te aitama. Tuline saadan igauhe pähä, kes ligimesi hädas ei aita. Tahate korra taewasse saada, siis tooge Setukeste heaks raha, palju raha!“

Sedamaid wõttis Hiin köster kübara kätte ja hakas kübaraga raha korjama. Sadas kübarasse raha

siit ja sealt. Aga enam pooled ei annud midagi. Neil polnud raha kaasa.

Mitmed eided tulimad kirikuherra juurde ja lubasivad homme tuua.

„Wäga hea!“ ütles Saare kirikuherra. „Tulge homme ja tooge raha kaasa. Homme pian uue jutluse. Aga mötelge ka meie peale. Me piame näljamaale minema, kust midagi ei saa. Me sureme sinna nälga, kui te meie eest hoolt ei tanna!“

„Olge, mureta!“ hüüdsivad mitmed eided. „Küll toome, mis leiame!“

Viimaks lahkus meilt pererahwas. Saksad aga hakasivad kohe jälle jalgu hõeruma. Si tea, kust see tuli, aga täna oli inimesi enamisti ikka tuas ja hõerumine kestis õige kaua.

Shtu söögi ajal näitas minu meelest, nagu oleks jutluse meestel wiin enam pähä kui jalgadesse läinud. Näatisin selle poolest teisepoolega, aga see ei wõtnud seda kuuldagi, waid ütles: „Mõttele ometi, niisugused palwemehed! Kas need piakswad meid petma ja hõerumise asemel wiina ära jooma! Ära niisugust tühja juttu räägi!“

Si aidanud, pidin eidele järele andma. Minu kahtlus Hiin kofiri ja Saare kirikuherra wastu kaswis ikka enam.

Teisel homikul hakas meile naifi tulema. Kes tõi wõi püti, kes liha reie, kes muud suupoolist. Kes andis näljaste Setufeste heaks poole rubla, kes enam, kes koguni riide pakki. Lühedalt, sadas meestele raha,

toitu ja riideid. Naised kartsiwad põrgut ja tõivad, mis neil hinge taga oli.

Teisel päeval kogus weel rohkem rahwast jutlusele. Kõik ei mahtunud ammugi mitte tupp, muist pididwad õue jääma. Jällegi põrutas Saare kirikuherra põrguga, mis hirmus ja mõistis igaühe sinna, kes ligimest nagu iseennast ei armasta ega wiimast kopikat hinge takka ära ei anna. Naised hakkiswad hirmu pärast hulguma ja karjuma. Lugu lõpis sellega, et Hiin koster jälle kübaraga raha näljaste Setukeste heaks hakkas korjama.

„Te olete toredais riides, naesed ja tüdrukud,“ ütles Saare kirikuherra omalt poolt seltsa, „mõtelge ometi Setu naeste peal: neil on niisugune nälg käes, et riide hilpugi ei ole selga panna. Mõni mõiks väga hästi oma rätikud Setukestele jaata!“

Ja tõesti, mitmed naesterahwad mõtsiwad rätikud ümbert ja wiisiwad kirikuherra kätte waeste Setu naeste jaoks.

Wiimaks lahkus külarahwas ja Sakad alustaswad jälle jalgade hõõrumist. Meie eit läks suure rutuga tuast välja. Mina aimasin paha, läksin eide järele. Näen, eit mõtab oma suure uue rätiku firstust välja.

„Cit, mis sa sellega hakkad tegema?“ küsin mina.

„Mis muud kui jaadan näljastele Setu naestele!“ kostab eit.

„Cit, pane rätik firstu tagasi!“ wastan mina.

„Mina usun seda selgesti, et mõerad muud ei ole kui petised!“

„Ära räägi!“ kostab eit. „Niisugused kallid ewangeliumi kuulutajad!“

„Püha kiri ütleb: katsuge waimud läbi, kas nad on Sumalast,“ ütlen mina. „Ma olen meeste waimu tähele pannud ja näen ära, et nad Sumalast ei ole!“

Waidlesime weel tüü aega eidega. Eit arwas mehi auusateks ewangeliumi kuulutajateks, mina jälle petisteks. Kumi ei tahtnud teisele järele anda. Kätik jäi seda puhku ometi kirstu paigale.

Lätsin nüüd tuppä waatama, mis mehed seal teewad. Magasiwad mõlemad, ilma riidest lahti wõtmata. Mida enam ma neid tähele panin, seda enam sain aru, et mehed päris purjus olivad. Lätsin neid rahusse puhkama ja heitsin isegi puhkama. Homme hommitu tahtsin walwada, et tõsist aru kätte saada.

Kui jutluse mehed teisel hommitul jalgade hõerumisest juttu hakasiwad tegema, saatsin pererahwa tuast wälja ja lätsin ise kambrisse. Wõerad jäiwad nüüd üsna üksi hõeruma. Mina aga waatafin läbi ukse prao tuppä, mis wõerad teewad. Köster pani kirikuherraga seltsis wõidu pudelit suu peale ja rüüpas mehe moodi. Pidasiwad wahel lühikese wahet aja ja rüüpasiwad siis jälle. Suba hakkas põhi paistma.

Nüüd oli mull aru käes, et mehed muud ei ole kui joodikud, kes Sumala sõna sulaste näol rahwa kääst enestele raha petawad. Astusin tuppä ja kikutasin Hiio köstri ja Saare kirikuherra oma teed minema. Küll püüdsiwad endid weel wabandada, aga ma kikutasin mehed uksest wälja.

Eit pahandas minu üle kurjasti, et ma kallid

ewangeliumi kuulutajad minema ajanud. Ma ei hakanud eidega waidlema, sest mull oli selge, et niisugused alkoholi mehed muud ei olnud, kui hundid karjatse riides.

Umbes nädal aega läks sest saadik mööda, kui ma Hiiumõisa kirsti ja Saare kirikuherra oma teed kühkasin. Seal tuleb ühel päeval Otsa Ott meile. „Kas sa uudist tead, vennas?“ küsis ta.

„Mis siis?“ päris mina.

„Mina kuulsin, sinu kirst ja kirikuherra istuda juba terve nädali Kurjanõu kirstis,“ jutustas Otsa Ott. „Seal müünud nad kõik selle wara ära, mis meie mehed, naesed Setu näljastele saatsiwad ja juua iga päew seda raha. Kes oleks neid niisugusteks petisteks wõinud arvata!“

Sell filmapilgul astus mull wana tuttanu West-Hiidlane sisse, kes mõnda aastat järke mööda meil silku käinud müümas. „Peremees, praegu tulen wärske silgu koormaga Hiiumõis!“ kiitis West-Hiidlane.

„Ütle parem, mis see joodik Hiiumõisa kirst teeb!“ fähwasin mina West-Hiidlast nähes wasta.

„Mis joodik kirst?“ küsis West-Hiidlane. „Meie kirstid jугugi ei joo. On kained nagu kapsapead!“

„Ära aja wasta ühtigi,“ kostsin mina wasta. „Hiiumõisa kirst joob mis hirmus.“

„Misjугune kirst?“ päris West-Hiidlane. „Ära arma, et meil üks ainus kirst on. Nii wärsed me ei ole. Meil on mõnda kirstit.“

Nüüd jutustasin West-Hiidlasele, kuidas Saare kirikuherra ja Hiiumõisa kirst meil käinud, jalgu hõerunud,

raha kerjanud ja kudas nad Otsa Oti jutu järele praegu veel Kurjanõu kõrtsis edasi purjutada. Tutustasin West-Hiidlasele selgesti kätte, mis moodi mehed nad olivad.

„Neid mehi tunnen nagu oma kümmet sõrme!“ hüüdis West-Hiidlane suure rõõmuga. „Neist ei ole kumbki Hiidlase auu enesele veel teeninud, West-Hiidlase, kõstri ega kirikuherra auust pole sugugi juttu. Teie „Saare kirikuherra“ pole keegi muu kui endine Karjajaagu joodik kõrtsmik Toobi Tõnis. Ja ta abi-mees, kes ennast Hiiru kõstriks julgenud nimetada, on endine wälja teeninud soldat ja pärastine Tallinna toompea lossi raudrellide jaoskonna kodanik Wara-Wanka. Wara Wanka mõttis Toobi Tõnis, kui oma lüa joomise pärast kõrtsis pankrotti jäi, oma teenistusesse ja lubas poole fissetulekut Wara Wankale. Selle eest piab wiimne teda oma kulu peal igale poole sõidutama. Kui tahate, räägin teile ka seda, kudas Toobi Tõnis jalust ilma jäi!“

„Räägi, kallid West-Hiidlane!“ palusin mina.

„Noh, kuulge siis!“ alustas West-Hiidlane oma juttu.

Ühel õieti külmal talisel päeval pidin mina suurele maale sõitma, ei see kord silku müüma, waid suurelt maalt ruffi seemet tooma. Enne kui merele sõitsin, pistsin natukeseks ajaks Heltex maale sisse. Sealts leidisin ühe paksu suure maa mehe eest, kes, nagu pärast kuulsin, teie „kirikuherra“ oli

„Kas sa sõidad suurele maale?“ küsis mõeras minu käest.

„Sõidan!“ vastasin mina.

„No see on ütlemata hea!“ ütles mõeras. „Mina olen Kurjanõuu kõrtsmik Toobi Tõnis ja käin esimest korda alles Hiius. Parema kahetse üle mere sõita kui üksi. Rõõmustan väga, et seltsimehe olen leidnud. Aga külm on kange, wennas.

„Tule siia, mul on head rohtu külma vastu!“ Seda üteldes andis ta wiina pudeli minu kätte.

„Täna väga,“ ütlesin ma pudelit tagasi andes, „ükski eht West-Hiidlane wiina ei joo ja mina ka mitte.“

„Oh seda rumalust!“ naeris Toobi Tõnis. „Mida rohkem wiina külмага jood, seda parem. Sõida külma ajal kas ka ilma kasutada, küll wiin sulle kohe kasuta annab, kui teda pruugid. Inimene, kes wiina ei joo, väriseb ja wabiseb külma käes. Kell aga pea soe, sell pole wiga midagi. Pane seda tähele, ja eht West-Hiidlane ja joo nagu mees!“

Seda üteldes mõttis Kurjanõuu kõrtsmik mehise wile. Mina aga jäin kindlaks ja lüksin pudeli tagasi.

Kui wiimaks minema hakkasime, kippusiwad Karjajaagu kõrtsmikule laulud peale. Istusime igaüks oma ree peale ja sõitsime Haapsalu poole, mina kui mere-tundja ees, Toobi Tõnis taga järel. Külma oli tõesti kange. Seda mõis mere peal õieti tunda. Me polnud aga merel kuigi laugele jõudnud, kui Karjajaagu kõrtsmik minu ree kõrwa sõitis, ree pealt maha kargas, minu reffe istus ja ütles: „Ei aita, wennas,

niisuguse külмага piab jooma, muidu kõrwetab külm
sind fringlits." Võttis ise jälle mehise jänu ja pa-
tus minule, siiski ilmaaegu nagu enne. Toobi Tõnis
katkus minuga weel seda ja teist rääkida, oma külma
wastast rohtu kiites, aga et ma ta juttu tähele ei
pannud, fargas ta warsti jälle minu ree pealt maha
ja läks oma ree peale. Kärelda külma pärast lastsin
hobuse tubliste jooksta ja jooksin, kui külm wahel
pistut kallale kippus, ree taga. Kudas näha, ei taht-
nud Karjajaagu kõrtsmik nii hästi sõita; ta jäi minust
kaugemale maha. Ilma et külmaft suuremat wiga oleks
olnud, jõudsin wiimaks suurele maale. Sidusin hobuse
kõrtsi juurde kinni, jätin sinna puhkama ja läksin ise
sisse istuma. Alles tüki aja pärast jõudis mu seltsi-
mees järele. Dotan, ootan, ei tule sisse. Lähen wi-
maks waatama: mees magab ree peal nagu kott.
Uratan, raputan, aga mees nagu surunud. Suure
raputamise peale hakkas wiimaks liigutama. Tahtis
üles tõusta, aga ei jaksanud. Wiisime kõrtsi rahwaga
ta tuppa. Seal nägime, et külm ta jalad ja sõrmed
ära mõtnud.

Mees oli ennaft täis joonud, magama jäänud ja
siis ei märganud ta sugugi kui külm ta jalad ja sõr-
med ära mõttis. Minul selge peaga polnud wiga
midagi. Kõrtsist saadeti mees warsti linna, kus toht-
rid ta jalad ja sõrmed otsast ära lõiganud. Toomisest
on ta siis jalutumaks jäänud. Minewa aasta nägin
teda Wara Wankaga Pärnu pool ümber sõitwat. Oma
joomise ametit pidas mees wana wiisi edasi. Nii palju
teie „kirikuherrast!" ütles Westi-Siidlane juttu lõpetades.

„Oh jeda kelmi!“ hüüdis Otša Ott. „Kudas ja kui palju ei petnud ta meie käest raha ja wara Setukeste heaks. Ja mees pole keegi muu kui endine joobik kõrtsmik, ehk me teda küll kirikuherraks pidasime!“

„Eit, kas sa kuuled nüüd, et muld õigus!“ ütlesin ma eidele.

Eit tundis aga niisugust häbi, et musta ega walget ei lausunud.

„Nüüd, kus selgeste teame, et mehed Saare kirikuherra ega Siuu kõster ei ole, waid suured petised, on meie kohus nende pettusele piiri panna. Sõidame õige Kurjanõuu kõrtsi meestele nuhtlust muretsema! ütlesin mina.

Otša Ott ja Wesi-Hiidlane oliwad minuga ühes nõuus. Panime hobused saani ette, mõtsime veel paar meest kaasa ja sõitsime Kurjanõuu kõrtsi. Õige, sealap veel Toobi Tõnis ja Wara Wanka oliwadki, mõlemad puru joobnud.

„Mis ajast saadik sina, Toobi Tõnis, kirikuherraks said?“ küsis Wesi-Hiidlane meie wägewat pörgu jutlustajad nähes.

„Ruhu sa kelm meie rahad ja kraamid panid!“ hüüdis Otša Ott Wara Wankale.

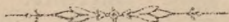
Wara Wanka ehmatas, tahtis punuma pista, kukus aga joobnult warsti maha.

„Kõik—kõik—kõik Setu maale wiidud—wiidud“ — ütles Toobi Tõnis kange keelega!

„Hea küll, me wiime teid ka taga järele!“ ütlesin ma, lastsin mehed kinni wõtta ja kohtumajasse

miia. Kohtumajast saadeti mehed linna, kus nende asja seletati. Ühed ütlemad, kohus mõistnud neid pettuse pärast aastaks kinni, teised jälle kolmeks. Kudas lugu õieti on, ei tea ma, seda tean aga, et ma kelmiude pärast veel kolm rubla trahwi pidin maksma, sest et minu majas oma tempa olivad teinud!

„Küsfugune minu uus wiina wendade jutt!“

Tuletorni puruks purjutaja.

Nägin wiina naeratawat,
Rahju rõõmul libedalt.

Arvanud hääled.

Laewa Laasil peeti warrusid. Pidurahwa hulgas nähti õige rohkesti meremehi. Mis imegi: Laewa Laas ise oli mõnda aega juba meremees ja meremees sõbrustab ennem meremeestega kui maameestega. Seetap siis meremeeste eesõigus warrudel.

Waewalt sai laps nime kätte ja kuulis wiimse Nameni, kui Wiina Willem juba hulga klaasidega piduliste juurde astus, punast märga täis walas, igale ühele klaasi pakkus ja ütles: „Sooge sõbrad, ega ilma wiinata pidu ei ole!“

Keegi ei lastnud seda enesele faks korda ütelda. Klaas kadus klaasi järele Willemi käest.

Suba jõudis minugi juurde. „Maitste meie magusat!“ ütles Willemi mulle õieti mahedalt. „See annab pidu rõõmu!“

„Tänan waga!“ kostsin Willemile. „Rõõmu ma taga ei kaeba ega tarwita siis ka wiina!“

„Arge kartke!“ hahas Willem trööstima. „Ega see wärmitud karjajaak ei ole. Päris pomerants ise! Mafjab oma rubla pudel. Nummer üks!“

„Minu poolest nummer kümme ja maksu kas kümme rupla!“ vastasin mina. Kasu ei too see ometi mitte!”

„Wõtke ometi, wõtke!“ fundis Willem.

„Wõtke, maitake pidu märjusest!“ hüüdsiwad mitmed meremehed.

„Wõtke ometi klaas wasta!“ aitas Laewa Laas ka omalt poolt. „Tehke mulle seda meelehead!”

„Tätk mind oma märjaga rahule!“ vastasin ma. „Mina ei joo. Tahate mulle meele head teha, siis ärge jooge teiegi!”

„Ei meremees muidu läbi saa! Meremees piab jooma!“ naersiwad mulle mitmed meremehed wasta. Sa selle ütelse tõendusets tühjendas igaüks oma klaasi.

„Kas siis meremees teist sugu inimene on kui muud?“ küsisin mina. „Tavalisel inimesel pole wiina sugugi tarwis!”

„Teist sugu küll mitte,” wastas Laewa Laas, „aga meremehel läheb tema raskest tööst ühte lugu wiina tarwis.”

„Meremees piab jooma! ütles minu laewapere-mehe alati,” lisas omalt poolt endine madrus Purju Peeter juurde. „Tõi ise ja andis meilegi. Sa mis-sugused mehed ei olnud me!”

„Oleksite wististe paremad mehed weel olnud, kui te ei oleks joonud!” kostsin mina.

„Seda armate te, kes ial meremees pole olnud!” tähendas Purju Peeter omalt poolt suure tarkusega. „Minge meremehets, küll siis näete, kui tarwilik wiin on!”

„Kui ma ka meremees pole olnud, tean ma seda ometi, et wiin meremehele kasu asemel ainult kahju toob!“ wastasin mina.

„Tühja ka!“ naersiwad selle peale mitmed meremehed.

„Tahaksite oma elu tähele panna,“ seletasin ma, „küll siis näeksite, mis kahju teile wiin juba toonud!“

„No mis sina sest arwad, Tuletorni puruks purjutaja?“ küsis Laewa Laas enmast wana meremehe poole pöördes, kes tänini nurgas wagusi seisnud. „Sina oled aastate laupa mere peal purjutanud ja wõid kõige paremine otsust anda.“ Eks ole õige, mis me kõik ütleme: „Meremees piab jooma!“

Tuletorni puruks purjutajaks nimetatud mees tuli nurgast wälja, tõhatas natuke ja ütles siis: „Küllap see wist parem on, kui meremees mitte ei joo! Joomisest tuleb meremehele ometi wiimaks kahju!“

„Kudas nii?“ küsisiwad mitmed meremehed.

„Kui joowite, räägin teile juhtumise oma elust!“ ütles Tuletorni puruks purjutaja. „Wiin ju mindki Tuletorni puruks purjutajaks tegi.“

Kõik waiwatsiwad ja Tuletorni puruks purjutaja algas juttu.

Mina ei pruukinud veel wiina, kui ma laewamehets hakasin. See laew, selle peal ma teenistusesse heitsin, oli alles hilja aegu walmis saanud ja algas oma esimest teekonda. Meid oli kuus hinge laewa peal: kipper, tüürimees ja 4 laewameest. Peale minu läks veel teine noormees esimest korda merele.

Alles paar tundi enne laewa ära purjutamist

laskin ma laewa peale. Siin oli nüüd tööd. Sai jooksta ja teha, et küll. Alles kui kaugele merele jõudsime, mõis pisut hingata. Seal tuli laewa kipper meie juurde, pudel pios ja pakkus meile rüübata.

„Rüübake, poisid!“ ütles ta mulle ja mu noorele seltsimehele, kes ka esimest korda merel sõitis. „Rüübake, poisid, siis jaksate tööd teha!“

Mina tänasin kipperi tema lahkuse eest ja kostisin, et ma ei joo. Niisama suguse wastuse andis ka mu seltsimees. Kaks wanemat laewameest selle wasta mõtlesid tublid longjud.

„Mis?“ küsis kipper suuri filmi tehes. „Te poisid ei joo! Sa tahate meremeesteks saada? Ei, meremees piab joona, muidu läbi ei saa!“

„Me ei ole tänini wiina pruukinud!“ wastasin ma kartlikult.

„Tahate meremehed olla, piate wiina pruukima!“ kostis kipper. „Muidu ei saa teist asja midagi. Kes ei joo wiina, sell puudub julgust ja rammu. Mis mõib aga julguseteta mees laewa peal teha? Midagi! Ei, pange tähele, mis ma ütlen: ei haka te wiina pruukima, siis ei mõi ma teid oma teenistuses pruukida. Saame maale, siis mõite oma teed minna ja ma mõtan teie asemele enesele parem naesed laewa peale!“

See kõne mõjus. Esmalt kohutas mind kipperi kõne natuke, kui meid sellepärast lahti lubas lasta, et me wiina ei joo. Siis pahandas ta pilkamine mind niisama, kui meie asemele naesed lubas teenistusesse võtta. Meid naestega mõrrelda! See oli liig! Ma

tahtsin näidata, et ma mingisugune wana memm ei ole. Wõtsin pudeli kipperi käest ja rüüpasin mehise lõngsu.

„Nüüd alles näen, et mees oled ja mitte wana memm!“ kiitis kipper takka. „Sa hakad juba mere-mehe põlwest aru saama. Jah, meremees piab jooma!“

Minu eesmärk mõjus. Mu noor seltsimees hakkas minu ja kipperi ees häbi tundma. Ei tahtnud, et laewawägi teda wanaks memmeks pidi tunnistama. Wõttis siis temagi kipperi käest pudeli ja rüüpas hea lõngsu.

„Teist saab wiimaks veel mehed!“ naeris selle peale kipper rahulise näoga. „Õppida läheb teil aga veel palju tarwis, õppida laewa tunda ja õppida juua. Mõistate mõlemad ametid, siis alles võib teid mere-meesteks nimetada.“

Ragu näha, tahtis kipper meile mõlemad ametid kätte õpetada. Suhatas meid kõiki töösid tegema, aga kui sööma aeg kätte tuli, astus ta oma pudeliga jälle platši.

Teisel korral ei pannud me enam nii kangesti wiina wasta kui esmalt. Ripe see küll maitset, aga pahem ta wist ka ei olnud kui mõni arstirohi, mis suu õige wingu kistub. Piab haige mõrudad rohtu maitsema, miks ei võinud mina siis terwena wäha wiina maitseada, mida ju kõik terwed joowad. Nõnda mõtlesin mina ja wõtsin wiina ilma wasta panemata wasta.

Wist puudub wiina joomine meremehe ameti kätte õppimisesse! nii jätme wiimaks me noored mehed ar-

wama, kui lähele panime, et ainult meile ühte lugu wiina pakuti, mitte aga wanematele laewameestele.

Õnnelikult jõudsime Rootsi maale, kuhu meie laewa koorm oli määratud. Seal algas libe töö, esmalt endise koorma wälja wõtmisega, siis aga jälle uue koorma sisse panemisega. Odre olime Rootsi toonud, soola pidime tagasi wiima.

Paari nädalise wiibimise järele Rootsis jõudsime nii kaugele, et koju purjutamise peale mõisime mõelda. Enne kui me aga sadamast wälja sõitsime, toodi meie laewa weel kaks head wiina ankrut.

„Eht Rootsi piiritus!“ tähendas kipper ankrute kohta. „Palju mõnufam märjuse kui meie oma!“

Wiimaks oli laew soola täis, luugid kinni, kõik asjad korral. Purjud tõmmati ülesse ja nüüd algas sõit koju poole.

Ilm oli õieti ilus. Tasane tuule õhk puhus läänest ja liikkas meie laewa kui ka pikkamisi, siiski ikka oma jao edasi. Meie ees seisis otsata wee wäli, kus mingisugust takistust laewal näha ei olnud.

Me lõpetasime tarwilised tööd ja istusime lõunat wõtma, s. o. tüürimees ja meid kolm meest; neljas pidas tüüri. Seal tuli kipper meie juurde.

„Poised, nüüd õige tarwis Rootsi libedat katsuma hakata,“ ütles ta meile. „Tarwis waadata, kuidas ta maitseb!“

Läks, awas antru ja laskis toobi libedat täis. Küüpas esmalt ise. „Tubli märg, seda piab ütlema!“ kiitis ta.

Andis siis tüürimehele rüübata. „Tubli märg!“ kiitis ta tüürimees.

„Tubli märg!“ tõendas wanagi laewamees, kui toop ta kätte anti.

Maitsefin minagi. Di heldeke, kudas see kõrmetas, kui longsu wõtsin. Mull pidi toop kääst maha kufuma. Ratsufin, et kõrmetawa märja suust maha sülitasin.

„Narr sa oled ja narriks jäed!“ naeris tüürimees minu kohta.

„Kas sa arwad, et sinust sell kombel õige meremees saab, kui sa niisuguse mõnusa libeda suust maha sülitad? Sa teed ju meremehe seisusele häbi! Aga olgu sulle see kord weel andeks antud: oled alles noor ja harjumata. Meremees piab aga ta kõige libedamaga ära harjuma. Waata mind: ei ma muidu oleks kipriks saanud, kui ma kõiki läbi ei oleks katsunud. Wiina-llaas ja head sõbrad on mull kõige paremad abimehed olnud, et laewa ohjad nüüd minu käes seisawad. See pärast ostan wiina auustada.“

Nii seletas kipper oma lugu.

Pakuti minu seltsimehelegi kanged märjusest. Minu äpardust nähes ei wõtnud see aga sugugi wasta.

„Olgu peale, jätame nad rahule!“ ütles kipper naerdes. „Poisi ei kannata weel libedat; lähen toon neile parem magusat.“

Nõnda sõnudes andis kipper toobi tüürimehe kätte ja sammus ise oma kajütisse.

„Tublimees meie kipper!“ ütles tüürimees. „Kannab laewameeste eest nagu isa laste eest hoolt. Teab,

mis meremehele tarwis läheb. Tunnen teda mõnda aastat juba. Oli hiljuti veel tüürimees nagu mina. Oskas aga wiinaklaasiga enesele tähtsaid mehi sõbraks teha. Ja waata, nüüd tema kipper ja mina tüürimees. Ja jah, wiina joomisest on palju kasu."

Seda üteldes rüüpas tüürimees mehise lõngsu, nagu tuleks sest lõngsust hulk kasu korraga juurde.

Tuba tuli kipper tagasi, pudel pios.

"Waadake poisid," ütles ta meile, „see jook on just teie jaoks. Eht Rootsi todi! Magus nagu mesi! Ei see suud enam wingu tõmma. Seda maitsedes võite meremehe ametit õieti kätte õppida. Selle wõtsin just teie tarwis kaasa! Jooge poisid!"

Nii oma todi kiites andis ta pudeli minu kätte.

Ma maitsefin esmalt paar tilka. Pavana pihtra, magus see oli, seda piab ütlema. Kohe lastsin tubli wile alla. Siis andsin pudeli kippile tagasi.

"Rõõmustab mind väga, et minu jook maitseb!" naeris kipper. „Säh, pois, maitse finagi!" ütles kipper ennast minu feltimehe poole pöördes. „Teile, wanemad mehed, ma seda ei anna; teile on see liig lahja! Teil läheb kõwemad tarwis. Minugi poolest võite veel longsu wõtta. Meie kauba asjad käiswad Rootsis hästi; ilm on hea, tasane tuul saadab meid koju poole. Selle rõõmuks võite te, wanemad mehed, minugi pärast veel longsu wõtta."

Wanemad mehed ei lastnud seda enestele kaks korda ütelda. Rüüpasiwad ja wäristasiwad pead. Siiski kiitsiwad nagu ühest suust: „See märjuse maitseb hea!"

„See märjuse maitseb hea!“ pidin minagi kiitma, ei piirituse märjusest, vaid Rootsi todi, kui kipper pudeli jälle mu kätte andis. Ma rüüpasin mehe moodi. Oh, kuidas see mind karastas. Nagu uus elu tungis mu liiskmetesse. See jook oli jooma väärt, ei olnud tibe, vaid magus nagu mesi.

Paraku ei osanud ma sugugi armata, mis paha tagajärje kipperi Rootsi todi avaldas. Kuidas hiljem tüürimehe käest kuulsin, tahtnud kipper meid meelega joobnuks teha. See nõuu läks ta käes väga hõlpsalt korda. Enne kui aru saime, olime me, j. o. mina ja mu noor seltsimees päris joobnud. Meie jalad ei kannud meid enam.

Ma katsusin püsti tõusta. Mu meelest näitas, nagu oleks mul puud tina jalgu siotud.

„Su jalad on furnud!“ naeris kipper. „Säh, rüüpa veel hea lõnks, küll jalgadele siis elu sisse tuleb.“

Ma rüüpasin veel hea longsu. Aga ei paremat lugu ühtegi. Nüüd alles hakkasin aimama, et ma joobnuks jäänud. Salad läksivad enam raskemaks kui fergemaks.

„Palju nalja teeb, kui noored mehed esimest korda joobnuks jäewad! naeris kipper. „See rõõmustab mu meelt enam kui ükski teater.“

Rõõmu aga me palju kellegile ei teinud. Rootsi todi tungis nii meie liiskmetesse, et me enam oimugi liigutada ei tahtnud. Uni hakkas meile kallale kippuma. Pisut aega läks veel mööda ja juba me noorskasime.

Mis selle peale sündis, ei tea ma. Kuidas tüüri-

mees mulle pärast kõneles, käskinud kipper mehi hoolega laewa järele maadata ja läinud ise kajutisise „leiba luusse lastemaie.“

Kui tüürimees natuke aja pärast tüüri juurde läinud, leidnud ta seal mõlemad wanad laewamehed eest, pudel käes.

„Ripper joob oma kajutis; eks maitsegem ka seda märjufest, mis elurõõmu annab. Saa aeg on hea. Ripper jättis antru nii kaugele lahti, et kallale pääseb. Seal võib ju inimene kergelt pudelit täita ja jälle tühjendada.“ Nii trööstinud üks teist ja otsinud pudelist rõõmu.

Tüürimees feelanud mehi rohkem joomast ja astunud ise tüüri pidama. Seni jõudnud õhtu kätte. Mis selle peale sündis, ei mäleta ta enam.

Algan siis jälle sealt, kust ise mäletan.

Korraga kanged põrumist tundes härkasin ma unest. Silmi lahti tehes nägin, et pengilt, kus tänini puhunud, maha olin kukunud. Tuul oli tugewasti läinud ja õõ kätte jõudnud. Umbes sada sammumeist eemal paistis hele tule torni valgus.

Enne veel kui asjast öieti aru sain, kargas tüürimees tüüri juurest ja karjus: „Poisid, wälja! Kus te magate! Kas te ei näe, et laew randa jooksnud! Platši, te unekotid!“

Näga ei võinud tõesti wiita, sest luugist alla waadates nägime, et wett tubliste laewa tungis. Asi oli selge, laewal oli auk põhjas. Nüüd tuli maadata, kus hingega maale pääsime.

Waatafin, kus mu noor seltsimees. Noorstas

laewa põrmandul edasi. Ei häratanud teda wali põrumine ega tüürimehe karjumine. Raputasin teda õigemehe moodi. Siis alles tegi silmad lahti.

Wahel ajal ilmus üks wana laewamees. Teine puudus alles. Jooksin sedagi otsima. Magas mees oma asemel, ei teadnud maast ega taewast. Pidin hästi raputama, enne kui ta härkama sain. Rajutis wõttis wesi juba wõimust. Alles kui mehe jalg wette puutus, tuli talle nagu uus elu liikmetesse.

„Mis pagan see on?“ küsis ta.

Aga polnud aega talle seletusi hakata andma. Jooksin ruttu ülesse vaatama, kuidas laewalt ära pääseb.

Tuul tõusis ühte järku tugevamaks. Tuba löiwad laened lastatades üle laewa. Joobnud seltsimehed katsusiwad paati merde lasta, aga joobnud peade pärast läks see liig pikkamisi edasi.

„Te lastakausid!“ kirus tüürimees. „Toote endid täis, heidate magama ja lastete laewa randa jooksta!“

„Ära räägi ühtigi!“ wastas wanem laewamees. „Nagu ja ise parem oleksid! Tüürisid laewa just tule-
torni peale! Tu sinagi wist magasid!“

Tüürimees ei lausunud musta ega walget. „Kärmed, mehed, kärmed hüüdis ta. Paremad asjad paati ja siis maale!“

„Aga kus kipper?“ küsisin mina.

Kiprit ei nähtud kusagil. Suures segaduses unustati kipper üsna ära.

Jooksin kahe mehega kiprit otsima.

Pool usti wees. Wesi oli wiina ankrud ja muud

kraami nii uſſe taha ajanud, et ſeeſt poolt millgi kornel uſt ei wõidud awada. Tõmmasime wiina ankrud ja muud takistused eest ära ja awasime uſſe. Nüüd nägime ſipri kajutis uſſe taga, wõõni wees.

„Niisugufid lurjuſid!“ hahas ſipper kiruma. Ei jõudnud aga oma kirumisega kuigi kaugele, ſeſt ülewelt hüüdis juba tüürimees: „Wälja mehed! Laew hakkab warsti põhja wajuma!“

Märjalt ruttasime ülesſe, joobnud ſipper kirudes meie järel.

Mehed oliwad juba paadis ja ootasiwad meid. Laened lõiwad pahinal üle laewa.

Selle aja ſees jõudis maalt tuletorni meeste paat meie appi. Saime aga ilma nende abita läbi. Kargasime paati, ſipper meie kannul. Täsime laewa Sumala hooletſ ja lõudſime maale. Minuti pärast jõudſime juba maale.

Meie järele sõudis ka tuletorni meeste paat. Kuivale maale saades tuli tuletorni ülewaataja kõge meie juurde ja küſis pilgates: „Kas te tahtſite meie tuletorni puruks purjutada wõi mis? Muud ma ei mõista enam niisugufe laewa randa minemise kõhta ütelda! Küll on mehed: purjutawad juſt otſe kõge tuletorni peale wälja! Rahju aga, et kalju ees oli ja laewa põhja enne aegu ära lõhkus! Muidu oleſite meie ſelle rõõmu teinud ja tuletorni aknaſt laewa ninaga ſiſſe purjutanud!“

„Pagan wõtku!“ kirus ſipper. „Laewamehed hooletumad, jäiwad wiſt walmwades magama ja laſſiwad laewa kiwi otſa!“

„No pole seal palju imestleda ühtigi!“ ütles tule torni ülem. „Nagu ma aru saan, kihab teil kõigil wiin veel peas. Hakab aga wiin laewa juhtima, siis on laewal kerge asi tule torni puruks purjutada. Niisuguste wiinawendade wastu ei tohiks küll halastust sugugi üles näidata! Siiski mis teha: minge tule torni ja magage seal joobnud pead selgeteks.“

Häbiga läksime tule torni puhkama. Laewale ei maksnud enam tagasi minna, sest warsti selle peale, kui maale jõudsime, wajus see põhja. Me ei olnud peaaegu midagi päästnud. Minult mõned asjad laewa laelt saime kätte.

Mere põhja laew jäigi kõige oma koormaga.

Tule torni ülemaataja pidas meid lahkesti muidu ülewel, pilkas meid tihti aga ja kutsus tule torni puruks purjutajaks. Sealt jäi see nimi meile ega pole mina täna päewani sest nimest enam lahti pääsnud!

Mõne päewa pärast pääsime Woijo saarelt, kuhu meie laew randa jooksnud, koju purjutama.

„Hoidke, et teel enam tule tornisid puruks ei purjuta!“ hüüdis tule torni ülem meile Sumalaga jättes järele.

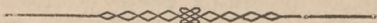
Meie õnnetus ei lõpenud aga veel sellega. Tule torni ülem oli teadust annud, et me joobnud peadega laewa randa kiwi otsa ajanud. Laew ja laewa koorm oli peale selle kinnitamata. Omanik nõudis kahju tasumist.

Laewa peremees andis asja kohtusse. Kohus leidis kipri ja tüürimehe hooletuse ja joomise poolest süüdlased olewat, sest randa minemise ajal oli laewa

peal wiimne kui hing maganud, ja mõistis mõlemad lahju tasumisele. Peale selle võeti nii hästi kipurilt kui tüürimehelt õigus ära, edespidi laemu juhtida, „et wiimaks kõiki tuletornisid puruks ei purjutaks.“ Me liht laewamehed saime walju noomituse.

Kipurile ja tüürimehele tehti oksjon ja võeti kõik nende wara käest ära, mis neil kodumaal järele jäänud. Kerjajana pidiwad nad liht laewameheks heitma, ilma lootuseta, et edespidi kõrgemasse ametisse pääseksiwad. Kas neile edespidi meremehe joomise kohta teised arwamised tuliwad wõi ei, ei tea ma.

„Ja jah, meremees piab jooma, et tuletornisid puruks mõiks purjutada!“

Rakwere karskus.

Ma olen mees, kes mõistab juua,
Kes mõistab juua, imet luua,
Sest mina joon kas tuhat toopi.

Uus Laulik.

Mõni aeg tagasi sõitsin raudteel Tartu poole. Narwani oli wagun inimesi väga täis. Käratseti ja naerdi ja oldi pooltahti nagu kõrtsis. Soopis wai-femaks jäi lugu Narwast peale. Narwas läks suur jagu sõitjaid wälja ja ainult paar tuli asemele. Nüüd alles wõis wäha magamise peale mõelda. Tähendan siin, et me õõsise waguniga sõitsime. Si pannud siis sõitjaid paremine tähele, waid katsumin filmad kinni pigistada ja magada. See läks wist ka korda, sest sellest ei tea ma midagi, mis selle peale sündis. Üksti kuulsin ma: „Rakwere!“

Mõtlesin weel, kas me tõesti juba Rakweres oleme, kui waguni üks awati ja üks Rakwere mees reisikotiga sisse astus. Minu filmad wajasidwad jälle kinni, aga ei kauaks, sest filmapilgu pärast hüüti waljusti: „Rakwere Rein!“

Ta teine hää häädis wasta: „Narwa Nigul!“

Ma tegin filmad lahti ja nägin nüüd, et Narwa ja Rakwere mees üht teist sõbralikult teretasidwad.

„Kuhu sa sõidad?“ küsis Narwa Nigul.

„Tartu!“ wastas Rakwere Rein.

„Sa fina?“ päris Rakwere Rein.

„Ra Tartu!“ kostis Narwa Nigul.

„Noh seda parem!“ ütles Rakwere Rein. „Siis sõidame ju ühte teed. Väga hea; nüüd võime seltsis magusat juttu puhuda. Mis teie Narwa pool uudist kuulda?“

„Ei midagi iseäralikku. Karškuse seltsist räägimad nüüd Narwas kõik. Ühed armavad, et karškuse seltsile, teised jälle, et lõbuseltsile mõit jääb.“

Meeste jutt hakas mind humitama. Mina tõusin istuma ja jäin meeste juttu hoolega kuulama. Nad istusivad just minu wasta ja seega mõisin väga hästi iga sõna kuulda.

„Üsna tühi töö see karškuse seltsi asutamine!“ ütles Rakwere mees. „Mis head sest wälja tuleb. Inimesed jõimad enne, joowad nüüd, joowad pärast. Wiina keegi ometi ära ei saa kaotada. Wiin piab maailmas olema ja sellepärast tunnistan kõik karškuse püüdmiisi tühjaks tööks ja waimu närimiseks!“

„So oh!“ ütles Narwlane. „Siis armad sa, et see õige on, kui inimesed endid joobnuks joowad ja siis ühe teise pead weriseks peksawad, nagu teie pool tihti juhtub. Sa kiidad seda heaks?“

„Seda ma küll õigeks ei kiida ütles Rakwere mees wenitades.

„Kudas ei kiida,“ kähwas Narwlane wasta, „kui sa karškuse püüdmise tühjaks tööks nimetad? Seega kiidad sa joomist kasulikuks!“

„Wahhe on joomise ja joomise wahel!“ seletas

Katwere mees. „Kui inimine joomisega liali läheb ja oma mõistuse ära kaotab, siis ei mõi ma enam joomist heaks kiita. Kui te siis Narwas wiina wõimust tahate wähenhada, jooge nagu lord ja kohus ja te olete hea töö teinud. Parajuse seltsisid tuleks asutada ja need piakswad inimesi parajalt jooma õpetama. Karstuse seltsid ei kõlba kuhugile!“

„Kas siis Katwere pool sugugi karstust ei armastada?“ küsisin mina wahela rääkides.

„Miks piaks seda armastatama, kui see ilmaaegu on!“ wastas Katwere isand. „Katwere pool elawad tegelised mehed; need ilma aegu asju ei falli. Tööd teewad Katwere poolt mehed rohkesti. Kes tohib siis imestleda, kui nad raske töö peale rõõmu hallikale lähewad ja enestele seal sooja mütsi pähä panewad!“

„Waesed inimesed, kes muud rõõmu ei tunne, kui mõistust peast ära juua!“ õhkasin mina.

See jutt ei näidanud Katwere isanda meele järele olevat. Ta pööris ennast jälle Narwa mehe poole. Aga wõta näpust: ei seegi annud temale meel rahu.

„Sina oled siis selle poolt, et mees piab jooma!“ ütles Narwa mees Katwere mehele.

„Kudas siis!“ kostis Katwere mees. „Soogem ise ja laskem teised juua! see on minu juhtsõna. Ometi pidagem alati piiri!“

„Kas sa mõid aga alati piiri pidada?“ küsis Narwlane. „Kas sa tohib tunnistada, et sa sõprade seas iialgi klaasi üle liia ei joonud?“

„Mõni lord on seda küll sündinud!“ tähendas

Rakwere isand. „Siiski ei teinud see mulle wiga midagi!“

„Üks kord ei tee, teine kord teeb!“ wastas Narwa faks. „Peale selle ei ole iga inimene ühesugune. Mõne inimese saadab klaas üleliia õige kergelt hukatusesse. Kui tahad, kõnele sulle ühe loo, mis selgesti näitab, kuidas ainukeste klaas inimese hukatusesse saadab.“

„Ole nii hea, kõnele!“ ütles Rakwere isand.

„Kuule siis!“ ütles Narwa mees.

„Mina tunnen ühe noore mehe. Ta on muidu õige wiis, mõistlik mees, aga nii pea kui pähä wähä warju saab, ei tea ta enam, mis teeb. Noormees tundis oma loomu. Ennast pahanduste eest hoida püüdes tegi ta otsuse wiina joomist maha jätta ehk õigem üelda parajult pidada.“

Minewal aastal läksin Mihkli laadale. Dõmajale minnes leidsin sealt räägitawa nooremehe Paras Peetri eest ja palju muid. Meie laadarahwa seas nähikse arwamine olemat, et kui laadale minnakse, siis mehe moodi piab joodama. Sedasama märkasin Mihkli laadal. Dõmajalised istusiwad laudade ääres, õlle ja wiinapudelid ees. Paras Peetril oli mõnda head tutawat dõmajaliste hulgas.

„Tule, maitse meie märga!“ hüüdsiwad mitmed.

„Mina tahan ennast joomisest eemal hoida!“ kostis Paras Peeter.

„Kas sa arwad, et üks klaas sind juba joobnuks teeb? küsisiwad joojad.“

„Seda küll mitte!“ wastas Paras Peeter. Aga ma tunnen ennast ja tean, et, kui joon, siis kergelt

mõnda halwa tegu wõin teha. Pahanduse eest tahaksin ennast ometi hoida!"

"Üks suu täis ei tee midagi!" naersiwad wiina wennad wasta.

"Wäga tõsi!" kostis Paras Peeter. "Olgu siis, ma maitsen suu täie."

Sa Paras Peeter läks joomawendade selka ja maitses. Esimene klaas maitses Peetri meelest ime magusalt. Esimene klaas himustas teist veel seltsiks. Peeter rüüpas teisegi jühjaks. Teine küfis kolmat. Peeter andis kuiwanud keelele kolmandagi klaasi. Nüüd oli tee lahti.

Tuba hakas Paras Peetri paha loom ennast awalbama. Halwu sõnu sadas paremale ja pahemale poole.

Seltsilistele hakas Peetri selts juba igawaks minema, seda enam, kui Peeter peaaegu igaühega tüli otfis.

Wiimaks tõusis üks laua äärest ülesse, läks Peetri juurde, koputas wäha Peetri õla peale ja ütles: "Nüüd saab küll! Aeg käes magama minna!"

"Mis? Mis sa räägid?" küfis Paras Peeter tooli pealt ülesse karates.

"Ütlen sulle, et aeg käes magama minna!" wastas teine.

"Mis? Sina julged mind õpetada!" karjus Paras Peeter, kellele alkohol pähä hakas.

"Kui sa mõistuse peast kaotad, siis wõin sind alati õpetada!" ütles mõeras magusi.

"Mis! Mis! Sa ütled, et mul ei ole mõistust!"

Ma tahan sulle näidata, mis ma mõistan ära teha!"
karjus Paras Peeter, tõmmas puusa pealt tupest püss-
nua välja ja kargas sellega hea nõuuandja kallale.
Enne veel kui keegi wähele sai, torkas ta sellele nuaga
puusa sisse.

Nüüd kargasiwad teised wiinawennad wähele.
Soobnud Paras Peeter hakas neidki nuaga torkama.
Kaks neist saiwad veel haawu, enne kui nuga Paras
Peetri käest ära kisti. Aga veel rufikatega tippus
Paras Peeter teiste kallale. Ei aidanud muu nõuu
kui pidi Paras Peeter kinni siotama. Alles siis jul-
gesime puhkama heita.

Teisel homikul ei mäletanud Paras Peeter eilis-
test tegudest kõige wähematti. Kolm haawatud meest
andsiwad aga tunnistust seest, mis juhtunud. Küll
kahetses Paras Peeter oma tegu, aga mis see kahet-
sus enam aitas. Kahetsus ei parandanud haawu. Asi
läks kohtusse ja lõpes sellega, et Peeter tohtri kulud
haawatutele pidi maksma ja parajasse paika oma tegusid
kahetsema minema. Nii palju kui ma tean, istub mehike
praegu veel riigi lossis raudtrellide taga. Ei oleks mees
esimest klaasi maitanud, ei oleks talle midagi õnnetust
juhtunud. Mis sa arwad nüüd, kaswere mees, kumb on
parem, kas täielik karistus või parajus?

Kaswere isand wiivitas wastuse andmisega.

„Küllap ehk karistus!" ütles ta wiimaks wenitades.

„Tapa! 12 minutit!" hüüti wäljast.

Igaüks ruttas õue. Tutt otsas.

Järk järgult.

(Rahtised lehed ühe foolmeistri päewaraamatust.)

Tean, tean auusa nõuu :
Uwan kohe kõrtsi,
Sest saab kasu wana, noor,
Kasu tuhat wõrdse.

Minu laulub.

5. Januaril 1882.

Täna oli meie seltsis palam koosolek. Einelaua asutamine meie seltsi, seisis päewa korral. Tõsi on, suurem jagu seltsi liikmeid tundis einelaua tarwidust selgesti ära ja nõudsiwad seda tungiwalt, aga ometi leiti paar poole haridusega meest, kes „nagu rauda“ einelaua asutamise wasta waidlesiwad. Ma ei mõista, kuidas inimesed nii rumalad wõiwad olla ja selle tähtsa küsimuse kasu poolest weel kahkleda. Einelaud tõstab meie seltsi elu kohe mõnda järku kõrgemasse. Tänini kiratseb selts, liikmete hulk ei taha kaswada. Kutsud neid seltsi liikmeks, wastawad warsti: mis kasu sest saab! Kuula teie laulu wõi näitemängu pealt, feel kuwab juu lakke kinni, märjusest ei saa kusagilt. Nüüd, kus meil korda läks einelaua wastasi ära wõita, wõime kindlasti loota, et meie seltsi liikmete arm mitme korra suuremaks kaswab. Kaswab liikmete hulk suuremaks, laguneb haridus laiematesse ringkondadesse, saab rahwas rohkemat kasu. Einelaud on kulla hallitaks selts-

file, seltsi liikmetele ja kogu rahwale. Einelaud seltsimajas wähendab kõrtside mõju. On Einelaud seltsis, ei pruugi keegi enam kõrtsi minna klaasi õlut jooma. Rahwas mõerdub seltsi einelaua kaudu kõrtsist ära. Eks ole see suur samm hariduses edasi. Tõesti, täna päewa tuleb meie seltsi elus pööripäewaks armata, sest nüüd hakab meie seltsi elu wististi õitsema. Kudas rõõmustan ma ennast selle tõdamineku üle. Rahju, et nii kaua ilma einelauata oleme läbi ajanud. Seda kasu oleksime ammu juba mõinud maitseada!

21. Januaril 1882.

Eks ma ütelnud, et einelaud seltsi kasvatab! Nädaliga on ligi sada liiget seltsile juurde tulnud. Enne oli meid ainult 50, nüüd 140. Kõik einelaua pärast! Slegi niisugused mehed heidawad seltsi liikmeks, kes enne jalgagi seltsi ei pistnud, waid palju armsamini kõrtsi läksiwad. Piits, Prits ja Toop Tõnis, keda tänini iga õhtu kõrtsi akna ääres nägin istumat, seisawad nüüd meie seltsi liikmete kirjas. Wististe muudab meie selts pea paljude inimeste eluwiisid hoopis teiseks ja haridus hakab Kalewi sammudega edasi astuma. Selts sammub niisama õigel sihil hoolega edasi ja piab nõuu enesele oma maja muretsema hakata. Küll puudub weel raha, aga sedagi võib ju saada. Peetakse nõuu seltsimaja aktsiate peale muretseada. Aktsia tuleb kõigist 10 rubla maksma. Muul seisab tagawaraks 300 rubla; selle summaga saan korraga 30 aktsia omanikuks. Ja iga aktsia annab

hea mõidu. Ja jah, einelaud aitab meie seltsi õnne järjele.

25. Webruaril 1882.

Gile õhtu waatafin seltsi liikmete kirjad järele ja leidfin sealt ju 385 nime. Nii on meie pisukene selts kaswanud. Palju, wäga palju kõrtsi sõpru on kõrtsist ära mõerdunud ja meie seltsi liikmeks heitnud. Seltsi kasu paistab kõigile filma. Ja miks ei piatski paistma? Tunnen ju seda enesest. Enne oli küll selts olemas, aga kui tihti mõis seal käia! Nädalis korra ehk kaks käidi seal koos. Läätsid teistel õhtudel sinna, ei leidnud eest kedagi. Ei teadnud tihti, kuhu igawuse pärast minna. Üksi elan, päewa otsa õpetan lapsi, õhtul läheb wähe meele lahutust tarwis! Seda aga pakkus selts weel minema aasta koguni harwa. Kõrtsi ei kõlbanud mulle minna, igawus piinas mind hirmus. Nüüd on aga lugu teine. Lähen seltsi, millal lähen, ikka leian sealt nüüd seltsi liikmeid eest. Õlle klaasi ääres istudes kulub aeg nii ruttu ära, et arugi ei saa. Gile õhtu tulin seltsist koju, kell oli juba kaks. Millal ma enne seltsist niisuguse lõbu leidfin!

17. Aprillil 1882.

Seltsi elu õitseb. Liikmeid juba 500. Kõit einelaua kasu. Kuse kõrtsi Kustas kaebas mulle eile, temale kippuda pankroti töö peale. Zema endised sõbrad pöördasid talle selga. Ma küsisin, kas nad wiina wõtmise maha jätnud. „Mitte sugugi!“ wastas Kuse

kõrtsi Kustas, „nad joomad mana wiisi, ehk veel rohkem, aga ei tule enam minu juurde.“ — Kus nad siis käiwad? pärisin mina. — „Kus mujal kui teie seiltsis!“ kostis Kustas furwalt. „See olla peenem mood seiltsis joomas käia kui kõrtsis rüübata. Nematki nõuawad nüüd peenemaid wiisid taga ja lähemad sellepärast seiltsi einelauale mõeraks. Tänini hüüti neid kõrtsi wennaks. See nimi hakas neid wiimaks pahandama, sest kõrtsiwenna ja laskoera nimi tunnukse kaunis ligidalt sugulased olevat. Mine neile nüüd weel seda nime andma! Waata, et warsti wasta wõhtimist ei saa! Kui minu endised sõbrad nii seiltsi jooksewad, ei aita mull muu nõuu kui pane poolest aastast kõrtsi uks lukku!“

Nii kaebas Kuke kõrtsi Kustas oma häda. Tah, õigust võib tal oma jagu olla. Miks piakswadki seiltsi liikmed enam kõrtsi minema, kui neil seiltsimajas kõik saada on, mis süda himustab. Küll rüüpad mõni seiltsi liige seiltsimajas natuke rohkem kui paras, see on tõsi, aga ma arwan, see tuleb ainult sest, et uued liikmed seiltsi eluga weel liig wähe harjunud on. Küll aega mööda õpiwad parajult pidama, kui kauemini seiltsi kasulikkust õhtu fiske on hinganud. Kõik asjad edenewad pikkamisi. Wanad wiisid mõerdumad wistasti. Unga mööda mõerdumad ometi. Igale ettemõtmisele läheb hea jagu kannatust tarwis, iseäranis rohkesti aga seiltsi elus. Kannatame ja me näeme, misjagused mehed meie seiltsi liikmetest ei saa.

1. Septembril 1882.

Ei tea, kudas mulle tänawu nii suur raha puudus tulnud. Enne leidsin alati kopikaid taskust, nüüd otsi ja otsi, aga ei puudu enam näppu midagi. Ei aidand, pidin seltsimajas eile esimese aktsia ära müüma. Nüüd kõliseb jälle peenikest raha taskus. — Tänapäian Toru Tuhani juurde minema oma palitüd ümber wahetama. Toru Tuhani wahetanud eile minu palito ära. Minult mõne õlle pudeli nägin ma ta ees laua peal, aga küllap õlut wist mehele nii pähe hakan, et enam oma ega mõera wahel wahet ei osanud teha. Minu palito on lai ja temal kitsas, aga ometi on ta nad ära wahetanud. Küllap ta wist üsna joobnud oli, ehk ma teda küll enne weel iial joobnud pole näinud.

4. Oktobril 1882.

Ma ei mõista, kudas ma nüüd hommikute ikka nii wäsinud olen, et enam ülesse ei taha tõusta. Täna homiku pidinwad koolipoisid mind häratama tulema. Tõsi on, eile õhtu sai küll kaunis kaua seltsimajas istunud. Kell 3 jõudsin alles koju. Mis ma pian ütlesin: Toru Tuhani hakkab üsna jooma. Suba 3 korda olen teda joobnud näinud. Eile õhtu tahtsinwad mehed mindki seltsimajas joobnust teha. Ütleminwad, nad polla mind weel iial joobnult näinud. See olla ütlemata kene, kui jalad koolmeistrilt enam ei kanda. Aga ei nad saanud minust mõitu, mis tükk nad ka ära teginwad. Ma usun kindlalt, et nad wiina õlle

fisse panivad, kui mulle ühte lugu õlut juua andsiwad. Pähä hakas mulle wiimaks tõesti, aga olen mees, mõistan parajasti pidada, ei lasse ennast joobnuks teha. Pole wiga!

2. Januaril 1883.

Päris kulla kaewandus on einelaud seltsile. Gile ründiti see uuele peremehele wälja. Selts saab nüüd 500 rubla renti einelaua eest. Ja seda head ei soowinud mitmed liikmed meie seltsile!

Ime, mis waene aasta see wiimne aasta olnud! Mina enam raha järke taha ei saa. Pidin aktsiaid ära müüma, et tarwilikku summa saada. Aga waejust kuulub mujaltki: mõne päewa eest alles tehti meie seltsi liikmele Toru Toomale oksjon. Ei jõudnud mees enam wõlgu maksta! Kurjad teeled ütlemad, Toru Toomas lõonud oma kopikad meie seltsis läbi. Seda ma ei usu. Seltsimajas nägin teda küll iga õhtu, aga joobnult kordagi. Toru Toomal puudub õnn — seep see on!

20. Mail 1883.

Naestel öeldakse lühike aru olemat. Lugu on tõesti nii. Seda saan nüüd isegi aru. Täna tuli kingisepa Naasfli emand tulises wiha tujus minu juurde ja pistis mulle oma rusikad nina alla. „Koolmeister, sina oled kurjategija!“ kisendas sõge naesterahwas. „Sina oled mu mehe hukatuse tee peale saatnud!“

Niisuguse teotuse eest oleksin ma pidanud naesele tubli õpetuse andma, aga ma armasin esmalt, et naene peast nõrgaks jäänud ja andsin sellepärast järele. „Kudas nii?“ küsisin ma lahkest.

„Baata mull kelmi! Tulgeb weel küsida!“ kähwas naene wasta.

„Ma ei saa jutust aru,“ wastasin ma. „Ma ei ole sinu mehele midagi wiga teinud.“

„Wõi ei ole?“ pörfas naene wasta. „Eks sina jee olnud, kes mu mehe seltsi ahwatles?“

„Üsna õige,“ kostsin ma. „Minu ette pareku peale sai kingissepp Naaskel seltsi liikmeks!“

„No jah, eks ma ütle!“ kätatses naene wasta. „Sa nüüd katsud ennast süüist puhtaks pesta!“

„Mis on siis sündinud?“ pärisin ma.

„Mis sündinud? Minu mees on joodikuts läinud!“ hädables naene. „Niisugune hea mees ei olnud mull enne. Ei tohi salata, suu täie wiina rüüpas ta, aga kõrtsi ei läinud ta iialgi ega pannud pead purju. Seal tulid sina oma seltsiga. Mees heitis seltsi liikmeks. Sakas iga õhtu seltsis käima.“

Tihti tuli joobnud peaga koju. Küll palusin, küll manitsesin: ei aidanud midagi. Mees wastas alati: „Haritud inimene piab seltsis käima. Sina ei mõista seda. Meie aeg nõuab seltslikku elu. Seda aja nõudmist piab igaüks täitma, kes ei taha talu-
taadi wiisi elada.“ Nii wabandas mees ennast ikka. Kui eile õhtu joobnud peaga seltsist koju tuli ja mina teda joomise pärast jälle noomima hakasin, lõi ta mulle foguni rusikaga wasta filmi ja kisendas: „Pea suu!“

Naesed ei tea, mis meestele hariduse edenemiseks tarwis läheb!" Nii kaugele on mu endine hea mees jõudnud. Sa see kõik on, koolmeister, sinu süü! Ei oleks sa teda seltsi wiinud, oleks ta praegugi veel hea mees nagu enne.

Seda wiisi kättses täna minuga Naaskli emand. Sest ilmub õieti naeste rumalus. Nagu kõrts poleks kingisseppa Naasklit niisama kaugele wiinud! Võib olla, ta jookis veel kümme korda rohkem, kui kõrtsis käiks. Aga naesed ju niisugusid asju mõista ei taha ega mõigi mõista.

~~~~~  
25. Oktobril 1883.

Ma arwan, et ma eile vähä joobnud olin. Imeks seda ka panna just ei tuleks, sest nagu Jossu Joosep mulle kõneles, wedanud Rask-Hans ja Muru Mikl hiljuti minu pärast kihla. Rask-Hans öelnud, et minu joobnuks teeb, Muru Mikl arwanud seda mõimatuks. Su sellepärast Rask-Hans mind mitu päewa oma kuluga jootis. Eile lastis kõige paremat furi-muri anda, siis õlut, siis jälle furi-muri. Eks see kõik wiimaks mõinud mõjuda. Aga seda pian ütleva: furi-muri maitstes ütleva hea. Palju parem kui enne uskusin. Niisugust head jooki maitstes võib minugi poolest vähä warju pähä hakata; sest pole süüsi wiga. Nii purju ma ennast ju ei joo, et pikali jääksin. Oma jalaga lähen ikka koju.

Muud kui minu taskusse ei näita enam midagi paigale jääwad. Raskun ma käega, mill Raskun, ikka

põhi wasta, muud midagi. Mõnigi aktfia on juba läinud. Ajad on nii maased, ehk küll palj endine.

---

14. Mail 1884.

Ime, kui waene meie aeg! Waata, kuhu waatad, igal ühel kehmus käes. Seltsi liikmed ei jõua enam oma maksusid ära maksta. Endised jõukad mehed Sirk-Siim ja Mälu Mats käiwad nüüd nagu kerjajad riides, ehk ma neid küll iialgi weel pole näinud joobnud peaga seltsi põrandale langemat. Tseeneseftki tunnen, kui kasinaks raha jäänud. Paaril aastal pole enam saanud riideid juurde muretseda: kopikad puuduwad! Siiski: uute riiete tagaajamine pole muud kui rumal uhkus! Enne olin minagi nii halp ja waatafin, et mul alati toredad riided seljas oliwad, aga nüüd olen targem: niisugust rumalat uhkust ma enam taga ei aja! Hea kõik, mis selga sünnib panna! Inimene on riide peremees. Inimene ei ole riide pärast, waid riie inimese pärast!

Tah, waene aeg! Minu aktfiatele tuleb lõpp peale! Mill hakawad ajad paranema!

---

24. Webruaril 1885.

Päewa raamatu kirjutamise ei taha enam mu käes edeneda. Tah, mis ja enam palju kirjutad, kui pahndust nii palju maailmas! Eile õhtu pidin uuesti einelaua peremehega seltsimajas wõlgu tegema! Aktfiad otsas, palja ette wõetud, wiimne kopikas majast wälja

lendanud! Mis teha! Peale selle sain täna koolide ülemaatajalt walju noomituse. Minema nädali läksivad Tüli Tõnis ja Riinu Rein seltsimajas joobnud peadega tülli. Tüli Tõnis kaebas Riinu Reinu peale kohtusse ja andis minu tunnistajaks ülesse. Lasksin täna lapsed koju ja läksin kohtusse. Minu mälestus jääb aeg ajalt nõrgemaks. Ehk ma küll tüli kuulsin ja nägin, ei tule mulle sest enam kõige vähematti meelde! Ei mõinud siis seltsiwenda Tüli Tõnist aidata! Selle aja fees kui kohtus tunnistamas käisin, tuli koolide ülem. Oh sa pois, kudas ta pahandas, et mina joodikutele tunnistajaks läinud ja pealegi ilma luata. Pesti mu pead dieti! Aga ma naeran selle üle. Mis ta mulle mõib teha!

25. Märtsil 1886.

Aeg läheb nii halwaks käest, et enam dieti eladagi ei maksa. Inimese wabadus tahetakse juba käest ära wõtta! Hale lugu! Täna homiku tulivad minu maa sõbrad Kasu Karla ja Wõidu Wiidu mu juurde. Oliwad hobused wahetanud, kutsusiwad mind proowi sõitma. Sõitsime seltsimajasse liiku wõtma. Maitsefime esmalt õlut, pärast ka wa libedat. Minu pea hakas tihama, unustasin kooli üsna ära. Snnetuseks tulnud kooli ülemaataja jälle kooli. Poisid seal, koolmeistrit kufagil.

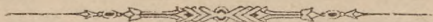
„Kus koolmeister?“ küsinud kooli ülem.

„Kus ta mujal mõib olla kui seltsimajas!“ wastanud koolipoisid.

Me rüüpasime parajalt klaasid tühjaks, kui uks

awati ja fooli ülem sisse astus. Mull kukkus hirmu pärast klaas käest maha, kõige põhja jäänud wiinaga. Enne weel kui andeks jõudsin paluda, ütles wali ülem: „Tänasest päewast oled foolmeistri ametist lahti! Riisugune joodik ei kõlba enam foolmeistriks!“ Ütles ja läks uksest välja. Siguise pärast piaksin ma tema peale kohtus kaebama, et mind joodikuks nimetas, aga olgu peale, ma annan talle andeks. Joodik on see, kes pikali maha kukub ja enam ülesse ei jaks tõusta. Mina aga ei ole iialgi nii kaugel olnud. — Wõtku minu pärast ameti peale mu käest; see teeb inimese ju orjaks, ei wõi tunnisgi sõpradega juttu minna westma sell ajal, kui süda soowib. Sa mis kasu tuleb mulle sest ametist! Pian seda ju mõnda aastat, aga iga aastaga kaswab waesus, iga päewaga wõrsumad wõlad! Parem siis ilma ametita elada kui ametiga ennast nii orjusesse kôita. Waba, waba piab inimene olema.

See olgu wiimane kord mulle päewaraamatusse kirjutada. Glu on nii wilets, et midagi enam ei maksa kirjutada. Ght aitawad mind head feltsi liikmed edespidi. Siiski on nad, kôik liig waeseks jäänud. — Kriips. Asi sellega. Lähem feltfirmajasse pead parandama.



## Kuradi küüsis.

Wana pärgelt nägin  
Täna hommiku,  
Peal muld käib veel värin,  
Süda rahutu.

Minu laulud.

Töö Tõnise lapse ristimere oli just lõpenud. Tõnis täitis wiina klaasid ääretasa, pakkus waderitele ja meile mõerastele ja ütles: „Küüd joogem hea kärekas lapse terwiseks!“

Waderid mõtsiwad klaasid ja waatasiwad rõõmuga punetawat wiina. Töö Tõnis tuli mullegi klaasi paksuma. „Lütre terwiseks!“ ütles ta.

„Täna wäga!“ kostsin mina. „Wiin ei anna mingisugust terwist ja sellepärast olgu ta parem joomata!“

„Mis? kas te wiinas kuradit kardate olewat?“ küsis Miss Mihkel ennast meie jutu wahele segades. „No jah, räägiti ju ristimise ajal mõndagi kuradist! Nagu nihukest mehikest maailmas oleks! Ah äh äh!!“ Mihkel naeris ja tühjendas oma wiina klaasi. Oli aga mees juba nii palju terwist joonud, et jalad suure keha kandmiseks pisut nõrgaks jäiwad ja meest õigelt kõrwa wedasiwad.

„Kas sa siis kuradit ei usu olewat?“ küsisin mina. „Mitte märki!“ kostis Miss Mihkel.

„Kust sa siis seda tead, et teda ei ole?“ pärisin mina.

„Lugesin raamatut „Kuradi elulugu.“ Seal seisab see selgesti. Ja kes on kuradit näinud? Minult wanad jutud, ei keegi muu. Seega asi selge: kuradit ei ole!“

„Lue parem piiblit, küll siis kuuled, et kurat on olemas. Wõi usud sa „Kuradi elulugu“ enam kui „piiblit?“ küsisin ma.

„Olgu, kuidas on, aga seda tean ma nüüd selgesti, et kuradit ei ole. Looge üksainus inimene siia, kes kuradit oleks näinud!“ hüüdis Miss Mihkel mõidu rõõmuga.

Enne veel kui ma Miss Mihklile kuradi kohta pikemat seletust mõisin anda, kargas Aru Andres meie wahele.

„Kes see mees on, kes ütleb, et kuradit ei ole?“ küsis ta waljult.

„Minap see olen!“ kostis Miss Mihkel julgelt.

„Wäetike, oma jutuga!“ wastas Aru Andres. „Mina olen mees, kes sada korda ja veel enam kuradit näinud. Ei usu sa praegu teda, küll tuleb sulle pea ka aeg, kus sa teda elusalt näed. Nii kaua salgad teda, kunni sind wiima tuleb! Küll sa seda veel korra näed!“

Aru Andrese wali jutt kohutas Miss Mihkli nii ära, et Mihkel siinapilk tuast wälja pühkis ja kuradist sõnagi ei lausunud.

„Miksal siis kuradit nii palju nägite?“ pärisin mina Aru Andreselt.

„Aasta fahe, kolme eest!“ vastas Aru Andres.  
„Kui see teid humitab, kõnelen lugu pikemalt!“

„Olge nii head!“

Aru Andres alustas juttu:

„Mina olen juba noorest põlvest saadik wiina wõtja. Mida rohkem ma aga wiina rüüpasin, seda suuremaks kaswis mu himu. Selget päewa ma wiimaks enam ei näinudki. Kõik hakasiwad mind juba päris joodikuks kutsuma. Mina aga ei hoolinud inimeste rääkimisest midagi, waid jõin edasi. Õpetaja noomis mind mittu korda ja ütles, mina anda ennast kuradi omaks. Mina naersin ometi iga korra õpetaja jutu peale ja ütlesin iseeneses: Lühike jutt! Ega kuradit ju olemas ei ole!

Ühel õhtul tulin kõrtsist joobnult koju. Minu jalad jõudsiwad mind waewalt kanda. Astusin kolinal tuppa ja tahtsin joonega sängi heita. Enne aga waatasin wähe sängi ja mis ma nägin: Kurat istus minu sängis ja matsutas mulle lõugu wasta. Kõle must elukas, wäikste sarwedega, hirmsate küüntega. Minu juukse karwad tõusiwad peas püsti, Tahtsin hirmuga tuust wälja põgeneda. Sain alles paari sammu astuda, kui nägin: kurat seisab ukse peal juba ees, ei lase mind uksest wälja. Mine nüüd, kuhu tahad! Kuhu poole ma ka iganes sammusin, igal pool kurat ikka ees. Hirmust pea märg, langesin wiimaks tooli peale. Enne pian kiitma, et kurat mu kallale ei tahtnud tulla, waid aga igalt poolt mulle wagusalt wasta wahtis. Suure hirmu järele uinusin wiimaks magama.

Teisel homikul härgates ei näinud ma kuradit

enam kufagil. Ma arvasin lugu efiotfa pahaks une-  
näoks ja läfsin warsti kõrtfi kuraldi mälestusi meelest  
ära loputama. See nähti esmalt korda minewat.  
Kui ometi wiimaks koju läfsin, nägin ehmatades jäl-  
legi: kurat uuesti platsis, käib pealegi minu järel.  
Mina jooksuma. Kurat mu järele. Nõrgad jalad ei  
tahtnud kanda, mina ninali maha, aga kohe uuesti  
ülesse ja jälle jooksuma. Ilma aegu kõik: kurat ikka  
mu kannul! Tuli mulle tuppja järele ja jäi wiimaks  
nurka hirmutama.

Nüüd wanapagan mu filmist enam ära ei kadu-  
nud. Päewa seisjs ta ilmsi, ööse unes mu ees. Kõll  
püüdsin wiinaga filmi segaseks teha, aga mida rohkem  
ma jõin, seda selgemalt ma teda nägin. Pea hakkas  
ta juba minuga rääkima. „Minu oma sa oled!“  
ütles ta mulle. „Minu küüfist sa enam ei pääse!“

Sõltas läfsin õpetajalt abi otsima. Õpetaja pa-  
lus minu eest Sumalat, ja käskis mind ennast ka pa-  
luda. Nii pea kui ma ometi paluma hakkasin, tuli  
kurat kohe wahela ja segas minu palumise ära. „Haka  
Sumalat teenima, küll siis kurat sinust lahku!“ ütles  
õpetaja mulle. Katsusin seda teha, aga kõrts kutsus  
mind ennast waatama ja ajas minu ettemõtmise jällegi  
hulka. Kuradist ma lahti ei saanud.

Läfsin tohtrile häda kaebama. „Kra joo enam,  
küll siis kurat kaob!“ õpetas tohter. Sea õpetus  
küll, aga täida seda enne! Kõrtsa nii palju iga teel,  
weamad inimese kohe lõksu. Nii wäga kui ma ka  
õpetaja ja tohtri õpetust katsusin täita, jäi mu ette-

wõte ometi paljaks katseks. Saadanašt ma lahti ei saanud. Nagu wari kõndis ta alati mu kannul.

Ühel päewal hafas saadan minuga jälle rääkima. „Ma näen, sa oled minust tüdinenud! ütles ta mulle. Aga ära looda, ei ma find enesest enam eemale ei lase. Tahad sa aga wabaks saada, siis wõta mu nõuu kuulda: poo ennast ülesse!

Mina ei tahtnud kuradi õpetust esmalt sugugi kuulda. Saadan ei annud mulle fiiski filmapillkugs rahu. Mu häda läks suuremaks. Ei jäänud tõesti enam muud nõuu järele kui surra. „Mine, seal on nõör sinu jaoks!“ õpetas kurat mind. Ja ma läksin, wõtsin nõöri, tegin filmuse ja jäin nõöri otsa rippuma. Surm tuli, mu meel, mõistus läks segaseks.

Aga ometi ei tulnud surm, waid minu naaber, kes mu nõöri katki lõikas ja mind surma suust ära päästis. Ma olin naabri peale ütlemata pahane, et ta mu nõu nurja ajanud. Hafasin temale koguni halwu sõnu andma. „Sinu süü läbi pian ma õnnetumat elu edasi elama!“ hüüdsin ma meeleäraheitmisega.

„Sina tahaksid siis õnnetumast elust pääseda?“ küsis naaber.

„Muidugi!“ wastasin.

„Sa lootsid surma läbi sest pääsewat?“ küsis ta edasi.

„Muidugi!“ kostsin jälle.

„Lühi kõik!“ ütles naaber. „Surm ei päästa find su õnnetumast elust, waid elu. Tahad sa pääseda, siis ela edasi. Surm wiiks find weel surema

õnnetuse sisse, elu võib sind ära päästa, kui sa aga tahad. Tahad sa tõeste?”

„Tõesti tahan ma!” hüüdsin ma meeleäraheitmisega.

„Ma tahan sind õnnetusest päästa, kui sa Jumala ees wannud, joomist täiesti maha jätta ja õige ristiinimese kombel elada.”

„Päästa mind, päästa mind, ma wannun!” hüüdsin ma.

„Sa nüüd wandusin ma, et ma alkoholi enam ei taha suhu võtta. Küll katsus kurat mind keelda, aga ometi wandusin ma.

Teisel hommikul astus minu päästja lootitusse, võttis mind kaasa ja purjutas Soome poole. Õhtuks jõudsime ühe väikse saare peale, kus ainult 2—3 peret asus. Ühega neist oli mu naaber tuttav. Nende juurde jättis ta mind elama. Seal ei olnud mul enam wiina saada ja ilma wiinata lahkus kurat peagi mu filmast. Saare rahvas olivad jumalakartlikud inimesed ja õpetasivad mind Jumalat teenima.

Kui aasta pärast saarelt lahkusin, olin nagu uueks inimeseks saanud. Jumal; keda appi hüüdsin, andis mulle jõudu, et ma tänase päevani ennast wiinast täiesti eemal hoidsin, peale armulaua. Joomise mahajätmisest saadik on kurat minu juurest kadunud.



## Näituse ained.

(Kirja wahetus kahe sõbra wahel).

Aga üüüd meil kiusatusi waewas  
Nõnda palju nagu tähti taewas ;  
On ju igal kümmel sammul silbid  
Kõrtsi ukse ees meil kiusu pildid.

Uus Saulik.

Tartus, 1. Mail 1892.

Armas sõber !

Raua aega ei ole ma Sulle enam midagi kirjutanud. See tuli sest, et meie elus iseäralikku ei juhtunud. Iseäralikku ei ole nüüdki juhtunud, aga kui ma Sulle ometi kirjutan, siis sünnib see sellepärast, et Simult head nõuu tahaksin saada. Nagu teada, walmistatakse Ameerikas agarasti maailma näituse wasta. Papa Kolumbuse auuks tahawad nad kõik maailma rahwad kokku kutsuda. Ja iga rahwas piab näitusele midagi kaasa tooma. Meist kaasa toodud asjust teewad nad siis wistist otsuse, kas selle omanik oma jalga edespidi Ameerika pinnale tõsta tohib või ei. Lugu on lühidelt nii, et meiegi rahwast näitusele on kutsutud. Kutsumist ei tohi me aga millgi wiisil kuulmata jätta. sest muidu mõtleksiwad Kolumbuse auustajad, et meie üsna harimata inimesed oleme, kes midagi ei mõista teha. Kuulu järele asutatud meie pool hiljuti toimefond, selle hooleks on järele uurida, mis näitusele

tuleb saata. Kas nad midagi juba wälja arwanud, ei tea ma, aga seda usun kindlasti, et nende tööd ferges ei tohi kiita. Rusk leiame seda, mis ainult meil ja teistel mitte? Waatan, kuhu waatan; kõik, mis meil, leitakse teistel. Soopis õnnelikumad on teised rahwad ses tükis. Hiinlased wõiwad oma patšid näitusele saata. Neegrid oma musta näo wärwi. Türklased oma turbani, Mustlased oma targad seapõrsakesed, aga mida saadame meie? Küll ma mõtlen, aga otsa kätte ma ei saa. — Praegu tuli mulle ometi hea nõuu meelde. Mis sa mõtled sest, kui me oma karškuse seltsid näitusele saadaksime? Need on uudised meie elus ja ma loodan, et need meile auu teewad. Siiski mul tuleb praegu meelde, et Amerika just karškuse maaks kutsutakse. Mis saab seal siis meie wäitsest karškuse seltside hulgast näitusele panna! Ja teistes maades leitakse sada ja tuhat korda enam karškuse seltsisid. Ei, me peame muud wälja arwama näitusele saatmiseks. Minu nõuu lõpeb ära. Mita sina, armas sõber.

Sinu wana sõber.

~~~~~  
Kallis taim!

Enne Sinu kirja minu kätte jõudmist, uurisin ju mõnda päewa, mis õige näitusele meie maalt saata. Nüüd Su kirja saamise järele murdsin selle küsimuse kallal weel enam pead jõudsin wiimaks, nagu arwan, õigele otsusele. Sinu uudisehimu härkab wist märka elawaks, Sa tahaksid wist sedamaid teada saada, mis tüki me teistest rahvastest ees oleme. Kannata, kohe

waigistan Sinu uudise himu. Mis me näitusele võime saata, ei ole linamasiin ega käsitööst, ei tuuleveske ega pastal, waid, kuule ja pane tähele: kõrts!

Ma tean, Sa hakad mulle warsti wasta rääkima ja ütled: See ei lähe forda. Kõrtsisid on muudelgi rahwastel. Nad naerawad meid wälja, kui armame, et meil üksi kõrtsisid leitakse. Kannata ometi! Tõeks pian tunnistama, et me endid ainsateks kõrtsi omakindudeks ei tohi nimetada. Siiski niisugusid kõrtsisid ei leia Sa kusagilt mujalt kui meie maal on. Meie kõrtsid käiwad üle kõige, üle kõige ilma peal! Niisugust soppa, ja lauda sarnast olekut mujalt wististe ei näe.

Sa ütled ehk: mine Poola maale Suudi kõrtsi, ega sealgi parem järg ei walitse. Sigu, Suudi kõrtsid on oma soppa poolest tõesti kuulsad, aga ometi wõtamad meie kurjuse koopad nende käest wõidu krooni. Sa ei usu ehk seda; sellepärast kõnelen sulle sest wähe pikemalt.

Sest on mõni aasta mööda läinud, kui korra Haapsalu poole sõitsin. Teel peatasin ühe kõrtsi ukse ees kinni: hobune tahtis puhata. Wilu ilma pärast läksin ise kõrtsi tuule warju. Tuule warju oleksin sealt küll leida wõinud, aga rohkem ka mitte. Waewalt pistsin nina uksest sisse, kui juba kohe läkatades tagasi pidin pööрма. Kõrtsi tuba oli paksu suitsu täis ja suitsu seast ammušiwad mulle wafkad ja rõhkšiwad siad wasta. Sa kas tead, kust pääsis kõrtsi? Ei mujalt kui kõrtsi hoowist. Muud ust kõrtsi tupp ei olnud olemas. Siiti pidi kõrtsi hoowi sönnik ära waadatama, siis alles pääsis sisse. Niisugune puhtus

seal walitseb, kus sia põrsad jooksewad ja wafikad kopsu lööwad, ei pruugi ma Sulle kirjeldama hakata.

Ma pian weel juurde lisama, et meister kõrtsile ehituse ajal suitsu jaoks muud wälja mineku kohta ei olnud teinud kui ainult ukse. Aga korra, kui kõrtsi ahju ehk koldele tuld tehti, walitses kõrtsis Siinai lugu!

Teise korra juhtusin teises küljes teed käima. Pika tee peal läks kõht õieti tühjaks. Sammusin kõrtsi sisse ja palusin toopi piima.

„Piima meil ei ole!“ anti mulle wastuseks.

„Olge siis head, andke nael leiba!“

„Leiba meil ei ole!“

„Koh siis andke mulle mõni muna!“

„Mune meil ei ole!“

„Kas mõiksin siis liha ehk kala saada?“

„Meil ei ole liha ega kala!“

„See on ometi kõrts, kuhu ma olen tulnud?“

„Kõrts küll.“

„Aga mis teilt siis õieti saada on?“

„Head wiina! Olut on küll ka natuke, aga see on pisut hapu maitse, sest seda juuakse meie pool wäga wäha!“

„Ma ei küsi aga, mis teilt juua, waid mis teilt süüa saab!“

„Süüa ei saa meilt midagi! Ega kõrts söömise tarwis ole, waid joomise tarwis!“

Joomise tarwis on siis kõrtsniku oma sõnade järele kõrts, muud tähendust tal ei ole. Juua anda ja jooma õpetada tahawad ja püüawad kõrtsid.

Sa hakad ehk mulle wasta waidlema ja ütled,

et nad teekäijategi jaoks seatud olla. Kuule aga, mis ma oma nägemise järele selle kohta võin jutustada.

Ühel talisel päeval sõitsin Tallinna. Luiskas kangesti, tee oli umbes, edasi pääsis dieti waewast wiisi. Hobusele kippus wäsimus peale. Wõtsin nõuks kõrtsi öömajale jääda. Linna oli veel wersta wiiskümmend. Lätsin esimesesse kõrtsi sisse, waatafin, kas öömaja saada. Kõrts mehi täis; need mängiwad lõõtjapilli, karjuwad, laulawad. Niisuguses kohas ei võinud öömaja pidamisest juttugi teha.

Mõtlesin: pole wiga, eks sõidan edasi! On ju linna tee ääres iga paari wersta peal kõrts; küllap leian järgmises kõrtsis öömaja.

Sõitsin edasi. Järgmises kõrtsis seefama lugu. Seal löödi tantsumugi.

Ruttasin sealtki edasi lootusega järgmises kõrtsis paremat järke leida. Tühi lootus. Ei muud nõuu kui jälle tuisu kätte. Poole öö aeg oli juba käes, kui wiimaks kõrtsi leidfin, kus waihus walitses ja kuhu öömajale wõisin jääda. Kolmkümmend wersta pidin aga tuisuga ära sõitma, enne kui öömaja leidfin.

Seft näed, armas faim, kui raske öömajagi kõrtsist leida.

„Kas on teil woodit?“ pärisin ma kõrtsis.

„Ei!“

„Kus teil teekäijad siis magawad?“

„Kõrtsi laudade peal!“

„Kas wõiksin mingisugusid magamise riideid saada?“

„Neid meil ei ole. Si ole enne weel kuulnud, et teekäijatele woodit ehk magamise riideid piab antama.”

Waata, kus wastus! Siiski ära imestle! Kõrtsid on ju joomise tarwis, nagu kõrtsmik ütles, ega mitte teekäijate jaoks.

Korra ühe kõrtsi ees hoost puhates läksin sisse ja küsisin: „Kas on teil ka ajalehti?”

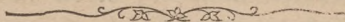
„Ei!” kostis kõrtsmik. „Pian vaatama, kudas 1000 rubla renti kofku kogun, kellega ma weel ajalehti tellin! Meie pool ei peeta kõrtsides kufagil ajalehti. Kui kõrtsis wiina ja õlut saada, siis täidab kõrts oma kohuse. Wiinast ja õllest tuleb ka ju kõige suuremat kasu!”

Wististi tuleb wiinast ja õllest kõige suuremat kasu nii hästi kõrtsmikule kui ka margale. Waewalt läheb teekäija kõrtsi ja hakab wiina klaasi tunnistama, kui ju waras õues koke platsi astub ja hobusega oma teed läheb. Enam kui pooled hobuse margused langewad kõrtsis alkoholi klaasi ääres istumise süüks. Ja kes loeb kõiki neid tülisid ja riidusid ülesse, mis kõrtsis tõusewad.

Zooma armastaja laut seisab puhtuse poolest palju kõrgemal järjel kui mõni kõrts. Kui muidu kõik kõrtsi halwad küljed weel juurde lisame, siis piame sellele otfufele jõudma, et wõrdlust ülepea ei makfa ette wõtta. Lühedalt: meie kõrtsid on „unicum“, ainufesed sellenarnafed maailmas. Ja et nad ainufesed maailmas on, siis wõtme neid julgesti näitufele saata. Aga ära unusta, kallis faim, kõrtsmik ja paar joodikut ühes.

Siis saab täielik pilt. Ma julgen kindlasti loota, et auuhindade jagamise ajal meie kõrtsid tõesti kuld auu-
raha ära teenivad. Nüüd tead Sa, kudas lugu ja
Sull teha tuleb, kui keegi näituse kohta aru nõuab.
Ei usu, et Sa paremat näituse ainet leiad. Ole hästi.
Sumalaga!

Sinu wana sõber!

Linna teel piab mees wiina wõtma!

Wahesein ju waob,
Mats see kraami kaob,
Poris maas seal pöörleb,
Notsu kõrwal keerleb.

Minu laulud.

Soodikuts keegi Tuuru Tuhani ei hüüdnud, aga wiina Tuhani ometi maitset. Kodu ta seda enesel küll ei pidanud; käis ta aga kufagil wäljas, siis arwas ta seda enesele tingimata tarwis olewat, nimelt linna teel. „Linna teel piab mees wiina wõtma!“ pruukis ta ütelda. „Muidu ei tea keegi, et linnas oled käinud. Nädalite järele wäha rõõmust pead läheb talupojale hädasti tarwis. Sooja peaga on linna tee üks, kaks, kolm käidud. Enne kui aru saad, oled kodu!

„Waletad wana wennas!“ kostis Hall Hans kui Tuuru Tuhani korra jälle oma tarkust awaldas. „Waletad, wana wennas, linna teel ei tohi mees sugugi wiina wõtta. Enne rääkisin mina niisama, aga sest ajast kui minule, linna teel õnnetus juhtus, laulan teise laulu. Tulin korra linnast koju poole, pea purjus otsas. Jäin pea wankrile magama. Do kui korra üles härkasin, leidsin enese küll wankri pealt, aga hoost ei olnud enam kufagil. Waras oli sell ajal, kui ma joobnult wankri peal magasin, hobuse wankri eest ära wõtnud ja hobusega oma teed läinud. Otsisin, kuulasin küll, aga kust sa enam kätte saad. Sest saadid ütlen alati: Linna teel ei tohi mees wiina wõtta!

„Linna teel piab mees wiina mõtma! Linna teel ei juhtu minule mingisugust õnnetust!“ Rostis Suuru Suhan Halli Hansu jutu peale, ja ta muidu, kui teegi tähendab, et linna teel wiina ei tohiks juua. Suuru Suhan oli ameti ära õppinud ja tahtis selle sisse surmani kindlaks jääda. Ta jäigi surmani kindlaks. Wiina sõber tahab alati ennem püsti jalu hukka minna kui oma harjunud wiisist lahkuda.

Kewadel jõudis ranna aeg kätte, s. o. aeg, mill maamehed Pärnu poole randa lähemad sikkusid ostma. Suuru Suhan mõttis niisamasuguse teekonna ette. Rannas muretses enesele aastase silgu koorma ja sõitis Pärnu veel üht ja teist kaupa muretsema. Ostis kaubad ära ja jõi siis tubilsti liitu peale. Kui küllalt armas saawat, hakas wiimaks oma koormaga koju poole sõitma.

So kõrtsi ukse ees oli tarwis hoost puhata ja kõrtsis linna mehel teelt kasta. Suhan läks sisse ja rüüpas paar topsti ära. Hobune mõis ju senni süüa kui mees jõi. Wiimaks armas Suhan aja käes olevat koju poole rutata. Sammus õue, vaatatas ümber: alles hobune, alles wanker, alles silgu kotid, aga ostulsi ei fufagil: kadund saapa nahk, kadund adra rauad, kadunud naesele muretsitud rätikud ja tanu. Waras nendega ammu oma teed läinud.

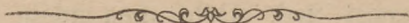
Selle pahanduse peale mõttis Suuru Suhan veel poole hunti ja istus siis koorma otsa, warast maa põhja kirudes, kes talle niisuguse kahju teinud. Pea mõttis ometi wäsimus mõimust: Suhani filmad waju-siwad kinni, mees jäi kotti otsa norstkama. Hobune astus tutawat teed mööda ilma juhita edasi.

Kodu ootas Tuuru Tuula ammu juba meest koju tulewat. Aga ei näha midagi. Tuula teadis, et mees wa märjufest armastas ja märjufese pärast tihti kauem linna teel wiibis kui tarmis. Sellepärast ei kartnud Tuula mehe hiljaks jäämise pärast.

Suurema igatsusega ootasivad lapsed isa koju tulewat. Kümme lorda käisivad nad aja peal waatamas, kas isa juba linna saiadega koju jõuab, aga ei näha midagi. Wiimaks mõtsivad Miku ja Tuku nõuks isale wasta minna. „Kui me wasta lähme, küll siis isa ennem kätte saame!“ ütlesivad poisid ja läksivad isale wasta.

Ei jõudnud kaugmale kui kaks wersta kottu kui oma hobuse nägiwad. Aga see, mis nad nägiwad ehmatas neid hirmsasti ära. Hobune seisis sügawa kraami ääre peal, wanker aga kummuli kraamis wee sees. Karjudes jooksiwad poisid koju rääkima, mis nad näinud. Kohe mindi waatama, kisuti wanker weest wälja ja nähti nüüd et Tuuru Tuhani wankri all kraamis wee sees igawest und puhkas. Nagu armata, oli hobune teelt wähe kõrwale läinud ja wanker kraami ümber kukkunud. Et Tuuru Tuhani joobnud peaga wankri peal magas, ei mõinud ta ennast õnnetuse eest hoida; ta langes wankri alla wette ja leidis seal sedamaid surma.

Linna teel piab mees wiina wõtma! seda oli Tuuru Tuhani itka üelnud. Nüüd alles Tuhani surma järele saiwad leinajad öieti aru, mis pärast linna teel mees piab wiina wõtma, nimelt et seda hõlpsamini surma leida!

Talgu tagatipp.

Õotab meeled meeste peasta,
Õooled meeled poiste peasta!

Gesti Rahwa Laulud. I.

Korra sõitsin Mare mõisa poole. See oli ühel ilusal
juisel pühapäeval pärast lõunat. Minuga ühes sammus
sinnaama külge palju noort rahvast, küll poisja, küll tüdru-
kuid, aga ka õige rohkesti wanemaid mehi. Mis mind väga
imestlema pani, oli see, et kõik sinna poole minejad wikatisti
õlal kandiswad. Migu näitas, tõttaswad kõik tööle. Töö
pidi wist täna algama, sest ega nad homse tarwis nii wara
poleks kottu wälja läinud. Oliwad nad hoopis ära unus-
tanud, et täna pühapäewa pidi pühitsetama? Lugu humitas
mind. Ma püüdsin selle kohta selgemat otsust saada. Lasti-
sin hobuse käia ja alustasin juttu kahe noore mehega, kes
minu wankri kõrwal sammuswad.

„Ruhu te rattate?“ küsisin mina.

„Mõisa talgusele!“ wastas teine mõeras.

„Aga täna on ju pühapäew!“ ütlesin mina.

„Mis sest wiga!“ wastas mõeras. „Pühapäew
just talgusi d peetaksegi. Kell muul päewal aega talgusi d
pidada! Muil päiwil teeb igaüks oma tööd. Pühapäiwil
on prii aega ja siis wõib teisi aidama minna.“

„Aga kas teie katelismuses kolmat käsku ei seisa?“
küsisin ma.

„Seistu ta seal, mis see meisse puudub!“ wastas
mõeras. „Kes katelismuse järele jõuab elada.“

„Kui katelismuse õpetust nii naeruks peetakse, kuidas
wõib siis Jumala õnnistust niisugustele inimestele tulla“
tähendasin ma.

„Onnistust? See tuleb iseenelest!“ kostis mõeras. „Waadate, näituseks meie mõisat. Pühapäewiti tehakse alati tööd, peetakse talgusid ja kudas ei lähe omaniku läes lõik hästi korda. Omanik läheb palju rikkamaks kui muud maapidajad. Muud põllumehed piawad heina ja lõikuse ajaks enesele töörahwast palkama ja neile kallist hinda maksma. Meie mõisa feda ei tee, waid piab ainult talgusid. Pole palga maksimist ega midagi. Andku ainult süüa ja hästi juua ja lubagust lasta ja asi korras. Töowäge, talgurahwast ikka küllalt!“

„Aga miks te siis pühapäew talgule lähete?“ pärtsin mina.

„Ma ütlesin juba, muil päewil puudub aeg!“ seletas mõeras. Muil päewil teeme oma tööd. Seal jääb ainult pühapäew talguste jaoks üle. Ja miks ei piaks me minema, kui M. mõisa talgul tubliste juua saab!

„Kas siis jooma pärast talgul käite?“ uurisin mina.

„Seda wietisti!“ seletas mõeras. „Kus õlut ega wiina talgul ei anta ega lubata tantsida, sinna ei lähe meie pool teegi. Esimine küsimine on ikka talgule kutsujalt: Kas saab ka õlut ja wiina? Kui feda lubatakse, siis wajub rahwast nagu murdu kottu. Mõisas antakse wiina ja õlut ja waadake, kui palju rahwast sinna ruttab.“

„On ju ometi mujal ka õlut ja wiina saadawal!“ tähendasin mina. „Ega pühapäew talgul ainus koht põle, kus alkoholi antakse!“

„Üksa õige!“ ütles mõeras. „Üks asi on ometi olemas, mis talgule palju enam tõmmab. Talgul saab alkoholi üena ilma hinnata! Seal saab nii palju juua kui süda kutsus. Millal sa muidu tahtmise täis jood! muidu on esimine tingimine: anna raha! Aga talgul üeldakse: joo wennas! Kui talgul hinna täis ei saaks juua, ei liigutaks ma jalgagi kottu!“

„Di, oi, misfugune jooma mees!“ õhkasin ma.

„Ei ma mingifugune joodik ole!“ wastas mõeras warsti.

„Ei fugugi mitte. Ma pole kordagi ennast kõrisis weel purju joonud, üksi heade sõprade seas seal, kus ilma hinnata pakuti, olen mõne korra üle liiga joonud. Aga ega see midagi tähenda.“

See on mehele auuks. Häbits on, kui mees kõrtsi joobitaks saab! Kes mujal pea purju paneb, j. o. ialgi kõrtsis, sest piawad kõik lugu.“

„Mis inimese sugu teie pool elab, kui see purjus päib auustab!“ ütlesin õhates. „Mujal auustatakse ikka neid, kes sugugi ei joo. Karskusest üksi tuleb lugu pidada.“

Tahtsin mõrastele meestele vähä pikemalt karskusest seletust anda, aga seal hüüdsiwad mõlemad „Sumalaga“ ja pööriswad minu teelt kõrwa mõisa poole. Ma sundisin hobuse jälle sõitma ja mõtlesin kaua aega kuulnud lugu.

Teisel päewal sõitsin sedasama teed jälle tagasi. Mõisa kõrtsi ukse ees pidasin finni: jäin sinna hoost vähä puhkama. Paar kümmeend wersta oli juba ära sõidetud.

Kõrtsipapa seisis järgiwäel kõrtsi ukse peal. Lättsin tema poole ja alustasin juttu. Küsisin, kas ta ei tea, kus eile õhtu tulekahju olnud. Olin eile õhtu siin küljes tulekahju näinud.

„Miks ei tea!“ kostis kõrtsmik. „Tulekahju oli meie oma mõisas!“

„Mis teil siis ära põles? pärisin edasi.

„Talgulised läinud joobnud peaga heinaküüni,“ seletas kõrtsmik, ja joobnud inimese käest on tuli kerge lahti pääsema. Küün oli ristihelnu harjani täis. Küün põles kõige täiega ära, midagi ei mõidud kustutada.“

„Jah, seal on pühapäewase töö ja talgu õnnistus!“ jähwas mõeras mees seeka, kes meie jutu ajal meie juurde tulnud.

„Kui inimesed ometi ütskord märkama hakkasiwad, mis sugust wilja pühapäewa rikkumine ja joomine kannab!“ õhkasin mina.

„Kes sealt tuleb?“ hüüdis lorraka kõrtsmik laugemale maantee peale waadates.

Me waatasime ka sinna poole ja nägime, et kolm meest kõrtsi poole tuliwad. Pea saime aru, et ühel käed selja taha siotud oliwad ja see teiste kahe wahel kõndis.

Suba jõudsiwad tulejad kõrtsi ette. Selgesti sai märku, et nad wangiga teed käisiwad.

Mina waatafin terasemalt wangi. Mis! Seesama noormees, kellega eile tee peal pika juttu talgust ja joomisest olin ajanud.

Kõrtsmik nähti uudisehimuline olewat, kutsus wangi wahtidest teise enese juurde ja küsis: „Kas see Aida Annus oli, kes küüni põlema pannud?“

„Mis siis!“ kostis wangiwahht. „Pani talgul enese päris purju ja läks siis ristikheina küüni magama. Ei tea, tahtis ta piipu põlema panna või mis ta tahtis, üks kõik, heina küün läks ta käest põlema. Talgulised nägiwad tulekahju ja ruttasiwad appi. Sinna jõudes ei jäänud nende filma paari wahela, kudas joobnud Aida Annus küünist wälja tuigerdas. „Annus, sina oled küüni põlema ajanud!“ hüüdnud üks. „Annus, küll see sinu tegu on!“ manitsenud teine. Annus wihastanud nende juttudest hirmasaste, tõmmanud taskust nua ja hakanud kõiki torfama, kes aga ette juhtunud. Kolm, neli meest saanud tublid haawad. Seal tuli aga walitseja paigale ja laskis sedamaid joobnud mehe kinni siduda. Tõe Süri sai aga enne veel niisuguse haawa reide, et oma jalaga koju ei jaksanud minna. Nüüd wiime kurjategija kohtusse oma tööde eest wastama. Niisugune on meie talgu lõpp.“

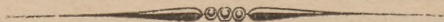
Ütles ja läks wangi juurde tagasi!

„Jällegi wiinal üks ohwer rohkem! Kõrtsmik, kõrtsmik, sinagi walmistad mitmele niisamasugust hukatuse teed!“ hüüdis wõeras mees, kes meie juttu kuulanud.

Kõrtsmik kadus nagu wälf ukse pealt.

„Kui südame tunnistus ei taha tõtt kuulda!“ ütles wõeras oma teed minnes.

Minu hobune oli küllalt puhanud. Istusin wantrisse ja sõitsin edasi.

Mispärast ta wiina wihkas.

Olgu termes ilmas kainus,
Rainus Gestimaal.

Sööt, Nasa öied II.

Tänawu kewade sõitsin ühel hommitul Peterburi poole. Minuga ühes sõitsiwad sellesama laewa peal weel Kala Karla ja kroonu madrus Kuus Kustas. Kewade seisib küll kalendris, kõige vähemalt Aprilli lõpp, aga lugu näitas, nagu tahaks kewade meile kõigile weel hea Aprilli teha. Meile puhus kole ida tuul wasta ja tahtis meil laewa lae peal hambad wägisi lõigfema panna.

„Tarmis alla kajütisje minna,“ ütlesin ma oma tee seltsimeestele.

„Kõige parem oleks juu täis wiina wõtta,“ tähendas Kala Karla omalt poolt.

„Wiinast pole kasu midagi. Esiotsa annab küll pisut sooja, pärast tuleb weel enam külm kallale!“ lisas Kuus Kustas juurde.

Mina jäin imestledes kuulama. See oli uudis. Kroonumees — ja ei pidanud wiinast lugu. Niisugust lugu tuleb harwa ette.

„Kas te siis wiina ei joo, kui wiina kohta nii räägite?“ küüsin ma nüüd Kuus Kustaselt.

„Ei joo!“ kostis Kuus Kustas.

„Ja ei ole iial joonud!“ pärisin mina edasi.

„Küll olen wäiksest peast joonud, aga nüüd ei joo ma enam!“ seletas Kuus Kustas.

„Kas olete mõne karstuse seltsi liige?“ pärisin mina jälle.

"Ei ole!" kostis Ruus Rustas lühidalt.

"No kudas te siis joomise maha jätsite?" küsisin ma edasi. "See humitaks mind väga, kui teada saaksin, kudas teil korda läks waenlasest lahti lüüa, kellega juba head sõprust olite sobitanud."

"Kui soovite, kõnelen teile oma lugu!" ütles Ruus Rustas.

"Väga hea!" ütlesin mina. "Aga enne lähme õige alla kajutisse. Siin külma tuule käes seistes ei maitse magusa juttu westmine ega kuulmine. Soe tuba, magus jutt! ütleb postipapa ja seda võime täna isegi aru saada."

Läksime kolmekesi laewa laelt alla kajutisse ja nüüd algas Ruus Rustas oma juttu.

Minu wanemad pruutisidwad mõlemad oma jagu wiina. Isa pani enese mõnegi korra üsna purju. Ka mind õpetasidwad nad aegsasti tuleweega ära. Nüüpasidwad nad ise õlle märjulest, panidwad klaasi iga kord ka minu suu äärde ja ütlesidwad: "Rusti, joo sinagi natuke. Kellest mees piab saama, piab jooma õppima!" Hoidsidwad wanemad wiina klaasi käes, kutsusidwad alati mindki eneste juurde ja ütlesidwad: "Rusti, maitse sinagi natuke wa libedat!" Ma maitsefin ja maitsefin. Esiotsa küll wa libe hea ei maitsnud, aga mida rohkem ma seda maitsefin, seda magusamaks ta mulle läks. Ei kulunud palju aega, kui õige maiaks wiina mõderaks sain, ehk küll alles 12 aastane olin.

Ühel päewal läksin uulitsale. Pian tähendama, et linnas sündisin ja kaswasin. Uulitsal sain tuttawa poisiga kokku. Sell juhtus seda puhku natuke raha olema. Rust ta seda saanud, ei tea ma, seda tean aga, et tall seda oli. Heakene küll, sõber mind warsti kutsuma: "Lähme kõrtsi!", Läksime. Aga ega me kõrtsi ainult vaatama ei läinud. Tähtsime nagu mehed kõrtsis olla ja elada. "Pudel õlut!" hüüdis mu felttimees. Toodigi pudel õlut. Mis sest meesteale sai. Üks, kaks, kolm, pudel tühi. Teise pudeli kätte tuli järg. Tühjendasime sellegi. Viimaks wiina weel takka peale. Ei kestnud kaua, kui puru joobnuks jäime. Nüüd ei mõistnud kõrtsmist

enam nalja: hafas meile kraest kinni ja wiskas meid uulitsa peale. Salad ei jaksanud mind koju wiia; mina langesin uulitsa ääre pikali maha ja jäin sinna magama.

Onneks tuli pea uulitsa waht. See tundis mind. Hafas jällegi mu kraest kinni ja wedas mind — ei politseisse, waid wanemate juurde koju. Hirmsasti ehmatasiwad mu wanemad, kui mind nti puru joobnud nägimad. Täni oliwad mind jooma õpetanud; nüüd nägimad, misugust wilja niisugune õpetus kandis. Nüüd saiwad oma eksitusest aru. Muu ja tänu mu wanematele, et weel õigel ajal oma eksitust katsusiwad parandada. Pidasiwad nõuu, mis teha. Wiimaks armasiwad midagi wälja ja tahtsivad feda abinõuu ära proowida.

Mõtlete wist, et hea naha täie sain? Selle olin küll oma teoga ära teeninud, aga feda ei antud mulle mitte. Hoopis teisest otsast hakasiwad mu wanemad peale.

Teisel hommikul wõttis isa suu täie wiina. „Rusti poeg, tule siia, ma annan sulle ka!“ kutsus ta mind wana wiisi järele.

Te mõtlete, et ma eilse juhtumise järele häbi tundsin ja täna isa käest wiina ei wõtnud. Mis weel! Joobnuks jäämine ei teinud mind karwa wäärtki targemaks. Üks, kaks, kolm, olin isa juures ja rüüpasin klaasi ära.

Natukesel aega läks mööda. Minule löi südamel peale. Ja pea ajas oksendama. Oksendasin nii, et sisetooni seest tahtsin wälja oksendada. Isa, ema waatasiwad mu häda pealt ega katsunud mind palju aidata. Wiimaks lõpes oksendamine ja seega minu haigus.

Tärgmisel pühapäewal läksime onule külaliskes, isa, ema ja mina. Nagu meie suguseltsis igal pool, wõeti meid sealgi alkoholiga wasta. Olle pudelid toodi lauale ja omad ja külalised maitseiwad odra wedelikku.

„Rusti, mine too mulle kõögist tikkusid!“ ütles isa mulle.

Üks, kaks, kolm olin kõögis ja kõögist tikkudega tagasi.

„Noh Rusti, kas õlut ka tahad?“ küsis isa minu käest ja pakkus minule pisukesele kruusiga õlut.

Ei ma lastnud enesele seda kaks korra ütelda. Tõmmasin kruusi isa käest ja jõin ühe jänuga tühjaks.

Natukesel aega läks mööda. Tällegi lõi mulle südame peale ja jällegi ajas offendama. Lõpetes wiimaks offendus, olin terve nagu ennegi.

Mõne päewa pärast maitstes isa jälle suu täie wiina ja pakkus nagu ennegi ka mulle. Ei ma veel targemaks saanud. Wõtsin ja näen — endine offendamine käes.

Oli see alkoholi süü? Wõi tegi isa alkoholiga midagi? Seda aru ma kätte ei saanud. Tga pidi näitas, et alkohol minu kohe offendama ajas.

Ühel päewal kraamisin isa kapi kallal. Näen: wiina pudel kapis, poole kortli väärt wiina sees. Riisatus tõusis mu südamesse: kas maitsta ehk mitte. Offendama ajab! ütles üks hääl mu südames. Pole wiga, ega see wiin pole, kes sind offendama ajab! ütles teine hääl. Tegin wiimase korra veel proovi.

Wõtsin pudelist väikse lõngsu. Aga häda, seesama pall. Range offendamine warsti käes. Nüüd sain selge aru kätte, et alkohol mind offendama ajas. Sest saadik läks alkohol minu meelest hirmsaks. Ma nägin, et see mu elu tahkis wõtta. Ja sest saadik ei pista ma alkoholi klaasi enam suu äärde!”

„Aga kust see tuli, et alkohol sind sest saadik offendama ajas ja enne mitte?“ päris Kala Karla.

„Tah seda ei teadnud ma kaua aega isegi!“ rääkis Ruus Rustas. „Alles hilja aegu sain seda kuulda!”

„Mis siis offendama ajas?“ pärisin minagi omalt poolt.

„Hiljuti alles jutustas mulle mu isa, et ta, kui mind 12 aasta wanuses juba joobnud näinud, nõuult wõtnud mulle offendamise rohtu anda.“ seletas Ruus Rustas edasi. Seda riputas ta mulle iga kord sinna, kust mina jõin. Tga

lord andis ta mulle läbi paismata riista seest juua, et ma aru ei saaks. Ma võisin seda vähem pettust märgata, et isa muidugi oma wiina sisje sidroni, pomerantsi koore ja muud sellesarnast pani. Ka võerusele minnes oli tall minu jaoks rohi kaafas."

"Kudas oli siis lugu selle wiinaga, mida ise kapist leidsid?" päris Kala Karla.

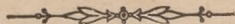
"Iga oli ette arwanud, et ma sinna nuuskima lähen," vastas Kuus Kustas. "Sellepärast pani ta pudeli põhjagi minu tarwis oma rohtu."

"Nüüd on full teada, kudas lugu, nüüd võiksid ometi küll juua!" õpetas Kala Karla.

"Mis kasu mul siest oleks —"

"Приехали!" hüüti majusti laewa laelt.

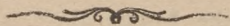
Suur rutt tõusis. Igaüks ruttas trepist ülesse pealinna teretama. Otsas meie magus jutt!

S i l u.

Lehekülg.

1.	Hiiu köster ja Saare kirikuherra . . .	3
2.	Tuletorni puruks purjutaja . . .	22
3.	Kakvere karstus	36
4.	Särk järgult	42
5.	Kurabi küüsis	53
6.	Näituse ained	59
7.	Linna teel piab mees wiina mõtma . .	66
8.	Talgu tagatipp	69
9.	Mispärast ta wiina vihkas	73

P. Erna raamatu kaupluse

kuluga **Rakweres** on ilmunud ja sealtfamast, kui ka igast raamatu kauplustest saada:

- 1) „Päris ja prii.“ Gesticirahwa pärisorjuse ajalugu tema algusest lõpuni 1215—1819, kirjutanud A. Saal. Hind 35 kop.
 - 2) A. Saali kodumaa jutustaja № 1 „Mudu ja Meeta.“ Jutustus manast ajast. Hind 20 kop.
 - 3) „Wiru-Kannel.“ II. anne, Jakob Siimi laulud. Hind 20 kop.
 - 4) Русско-Эстонский Словарь ко II части учебного руководства «Русская Рѣчь» М. Вольпера. Составилъ П. Койтъ. Цѣна 18 коп.
-

Weel saawad ilmuma.

- 1) II. wiht „Meüldiseft aja looft.“ Teadused hakanud 3000 aastat enne Kristust. Kirjutanud J. K. Rezoldt. Hind 20 kop.
 - 2) „Sulgloomade kaswataja.“ Trilljärm.
 - 3) „Weike jutluse raamat,“ iga päewaseks tarwituseks. M. J. Eisen.
 - 4) „Raste külalaine.“ A. Saal.
-

Sind 20 kopifad.

Koidetud 12.mail 1930.

